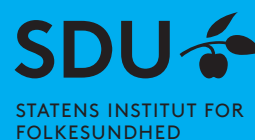

Kia Kejlskov Egan
Veronica Sofie Clara Pisinger
Anne Illemann Christensen
Janne S. Tolstrup

Rygevaner

blandt gymnasie- og
erhvervsskoleelever

Rygevaner blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever

Kia Kejlskov Egan
Veronica Sofie Clara Pisinger
Anne Illemann Christensen
Janne Schurmann Tolstrup

Copyright © 2017
Statens Institut for Folkesundhed,
SDU

Grafisk design: Trefold

Uddrag, herunder figurer og tabeller, er tilladt mod tydelig gengivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende publikation, bedes sendt til Statens Institut for Folkesundhed, SDU.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7899-365-6

Statens Institut for Folkesundhed
Øster Farimagsgade 5A, 2. sal
1353 København K
www.si-folkesundhed.dk

Rapporten kan downloades fra
www.si-folkesundhed.dk

Forord

Rygning er den livsstilsfaktor som har størst betydning for syglighed og dødelighed. Flertallet af voksne rygere begyndte som teenagere, jo tidligere rygedebut des større afhængighed af tobak. Personer, der starter med at ryge i en ung alder, har derfor svært ved at holde op igen og har stor risiko for at udvikle en tobaksrelateret sygdom. Der er derfor god grund til at interessere sig for rygevaner blandt unge. Desværre ser det ikke ud til, at unge i dag ryger meget mindre, end de gjorde for 20 år siden.

Denne rapport beskriver rygevaner blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. Rapporten viser, at unge på erhvervsuddannelser ryger mere end unge på gymnasier, at mange unge dagligrygere er nikotinafhængige, og at unge rygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser har en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd end ikke-rygere. Det positive er, de fleste unge rygere ønsker at stoppe.

Rapporten bygger på Ungdomsprofilen 2014 (kan downloades [her](#)), som er en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse om sundhedsadfærd, helbred og trivsel blandt 75.000 unge på ungdomsuddannelser i Danmark. Ungdomsprofilen 2014 er den største undersøgelse af sin art i Danmark – og en af de største i verden af unges sundhed. På grund af undersøgelsens størrelse har det været muligt og meningsfuldt at give en detaljeret beskrivelse af rygevaner blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever.

Rapportens resultater er et vigtigt redskab i forhold til at prioritere og planlægge forebyggende og sundhedsfremmende indsatser på området.

Venlig hilsen

Morten Grønbæk, direktør,
Statens Institut for Folkesundhed

Janne Schurmann Tolstrup, professor,
Statens Institut for Folkesundhed

Indhold

Rapportens vigtigste fund 4

Sammenfatning af resultater 5

Rygevaner 5

Betydningen af region, bystørrelse og skole for gymnasieelevers rygevaner 6

Rygning og anden sundhedsadfærd 6

Rygning og sociale relationer 6

Rygning og strukturelle rammer 7

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014 7

Baggrund 8

Metode 9

Ungdomsprofilen 2014 – elevdelen 9

Ungdomsprofilen 2014 – ledelsesdelen 13

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014 14

Læsevejledning 15

Rygevaner 17

Betydningen af region, bystørrelse og skole for
gymnasieelevers rygevaner 25

Rygning og anden sundhedsadfærd 28

Rygevaner og anden sundhedsadfærd på gymnasier 28

Rygning og anden sundhedsadfærd på erhvervsuddannelser 29

Rygning og sociale relationer 32

Rygning i omgangskredsen 32

Rygning og fortrolighed med forældre og venner 33

Rygning og antallet af nære venner 34

Rygning og ensomhed 34

Rygning og strukturelle rammer 36

Strukturelle rammer på gymnasier 36

Strukturelle rammer på erhvervsskoler 37

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014 39

Referencer 41

Rapportens vigtigste fund

- **Mange unge på gymnasier og erhvervsuddannelser ryger:** Blandt gymnasieelever er andelen af dagligrygere 12 %, mens andelen blandt erhvervsskoleelever er 37 %.
- **Rygning blandt gymnasieelever i 1996 og i 2014:** I 1996 var andelen af dagligrygere 17 %, mens den i 2014 var 12 %. I 1996 var andelen af lejlighedsvis rygere 21 %, mens den i 2014 var 34 %.
- **Mange dagligrygere er nikotinafhængige:** På gymnasier angiver 24 % af dagligrygere, at de har sværest ved at undvære morgencigaretten, og at de ryger, når de er syge og ligger i sengen. Den tilsvarende andel på erhvervsuddannelser er 36 %.
- **De fleste unge rygere ønsker at stoppe:** På tværs af rygegrupperne ønsker 55 % af rygere på gymnasier og 64 % af rygere på erhvervsuddannelser at stoppe med at ryge.
- **Vandpibe og e-cigaretter er udbredt blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever:** Blandt dagligrygere på gymnasier ryger 31 % vandpibe og 19 % e-cigaretter jævnligt eller dagligt. På erhvervsuddannelser ryger 29 % af dagligrygere vandpibe og 26 % ryger e-cigaretter jævnligt eller dagligt.
- **Klassemiljøet har betydning for gymnasieelevers rygervaner:** Knap en fjerdedel (24%) af variationen i andelen af dagligrygere på gymnasier kan forklares af faktorer relateret til klassen.
- **Rygere levere mere usundt end ikke-rygere:** Generelt har rygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd end ikke-rygere.
- **Aldrig-rygere føler sig mindre ensomme end rygere og eksrygere:** Flest dagligrygere på gymnasier (12 %) og flest eksrygere på erhvervsuddannelser (10 %) føler sig ofte eller meget ofte ensomme. For aldrig-rygere på gymnasier og erhvervsuddannelser gælder det for henholdsvis 8,4 % og 7,2 %.

Sammenfatning af resultater

Denne rapport er baseret på spørgeskemaundersøgelsen Ungdomsprofilen 2014. I rapporten beskrives rygevaner og sammenhængen med øvrige livsstilsfaktorer blandt elever på gymnasier og HF samt erhvervsuddannelser i 2014. Resultaterne er baseret på spørgeskema-besvarelser fra 70.503 gymnasieelever (inklusive HF) og 4.022 grundforløbselever samt spørgeskema-besvarelser fra rektorer, direktører og afdelingsledere på gymnasier og erhvervsskoler, der har deltaget i Ungdomsprofilen 2014. En del af resultaterne sammenlignes med resultater fra Gymnasie- og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil 1996-97.

Rygevaner

Blandt gymnasieelever ryger 12 % dagligt og 34 % lejlighedsvis, mens der blandt erhvervsskoleelever er 37 % dagligrygere og 19 % lejlighedsvis rygere. På gymnasier er der en mindre andel dagligrygere blandt piger (11 %) end blandt drenge (14 %). På erhvervsuddannelser er der en større andel dagligrygere blandt piger (40 %) end blandt drenge (37 %). Andelen af eksrygere er 3,0 % på gymnasier og 4,7 % på erhvervsuddannelser, mens andelen, der aldrig ryger, er 51 % blandt gymnasieelever og 38 % blandt erhvervsskoleelever.

Andelen af dagligrygere og lejlighedsvis rygere vokser gennem gymnasietiden blandt både piger og drenge.

Forældres uddannelsesniveau

Blandt dagligrygere på begge uddannelsesinstitutioner findes den største andel af elever, hvis forældres højeste uddannelsesniveau er grundskolen (gymnasier: 5,6 %, erhvervsuddannelser:

19 %). På begge uddannelsesinstitutioner er der flest lejlighedsvis rygere (gymnasier: 64 % og erhvervsuddannelser: 32 %), som har mindst én forælder med lang videregående uddannelse.

Debutalder

Den gennemsnitlige debutalder for dagligrygere er 13,9 år på gymnasier, mens den er 13,1 år på erhvervsuddannelser. Lejlighedsvis rygere har i gennemsnit en senere rygedebut (15,2 år på gymnasier og 14,5 år på erhvervsuddannelser).

Antal cigaretter

Dagligrygere på gymnasier ryger i gennemsnit 9,3 cigaretter dagligt, mens de på erhvervsuddannelser i gennemsnit ryger 15,1 cigaretter dagligt.

Nikotinafhængighed

Flere drenge end piger angiver høj grad af nikotinafhængighed: På gymnasier angiver 25 % drenge og 22 % piger, at de både har svært ved at undvære cigaretten om morgenen, og at de ryger, når de er syge og ligger i sengen. På erhvervsuddannelser er andelen blandt drenge 38 % og andelen blandt piger 31 %.

Rygestop

Størstedelen af rygere på tværs af rygegrupper både på gymnasier og erhvervsuddannelser ønsker at stoppe med at ryge: Det gælder henholdsvis 55 % af rygere på gymnasier og 64 % af rygere på erhvervsuddannelser.

Snus/skrå, vandpibe og e-cigaretter

Flest dagligrygere og færrest aldrig-rygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser har erfaring med snus eller skrå. Størstedelen af både gymnasieelever (64 %) og erhvervsskoleelever (71 %) har prøvet at ryge vandpibe. Knap en tredjedel af dagligrygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser ryger vandpibe jævnligt/dagligt. Andelen, der har prøvet e-cigaretter, er 38 % blandt gymnasieelever og 56 % blandt erhvervsskoleelever. Erfaringen med e-cigaretter er størst blandt dagligrygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser.

Betydningen af region, by-størrelse og skole for gymnasieelevers rygevaner

Skole og klasse

Langt den største andel af gymnasier (72 %) har en elevpopulation, hvor andelen af dagligrygere udgør mellem 5 % og 14,9 %. Kun 6,7 % af gymnasier har en forekomst af dagligrygere, der ligger under 5 %. På gymnasier gælder det, at 7 % af variationen i antallet af dagligrygere kan forklares af faktorer relateret til skolen, og 24 % af variationen kan forklares af faktorer relateret til klassen.

Storbyer og mindre byer

Blandt gymnasieelever er der en større andel dagligrygere i storbyer (16 %) end i mindre byer (11 %). Andelen af lejlighedsvis rygere på gymnasier er lige stor i storbyer og mindre byer (34 %).

Regioner

Der er en lidt større andel gymnasieelever i Region Hovedstaden (15 %) og Region Sjælland (13 %), der ryger dagligt, sammenlignet med de øvrige regioner i landet.

Rygning og anden sundhedsadfærd

Alkohol og andre rusmidler

Andelen af dagligrygere, som drikker over Sundhedsstyrelsens højrisikogrænse for alkoholindtag ($\geq 14/21$ genstande/uge) er 48 % på gymnasier, mens den tilsvarende andel blandt aldrig-rygere er 11 %. Ligeledes forholder det sig på erhvervsuddannelser, hvor dagligrygere (34 %) udgør den største andel og aldrig-rygere den mindste andel, der drikker over Sundhedsstyrelsens genstandsgrænser ($\geq 14/21$ genstande/uge). 59 % af dagligrygere på gymnasier og 35 % af dagligrygere på erhvervsuddannelser har drukket fem eller flere genstande (bingedrukket) minimum fire gange inden for de seneste 30 dage. Flest dagligrygere på gymnasier og erhvervsuddannelser har også brugt hash, pot eller skunk inden for de seneste 30 dage

(40 % på gymnasier og 38 % på erhvervsuddannelser) og har erfaring med andre stoffer, såsom amfetamin, ecstasy, MDMA, kokain, svampe eller lignende (24 % på gymnasier og 47 % på erhvervsuddannelser).

Kost

Dagligrygere på gymnasier og erhvervsuddannelser har de mindst sunde kostvaner sammenlignet med både lejlighedsvis rygere, eksrygere og aldrig-rygere, fx spiser 26 % af dagligrygere på gymnasier dagligt frisk frugt, mens det gælder for cirka 40 % af både lejlighedsvis rygere, eksrygere og aldrig-rygere. Tilsvarende på erhvervsuddannelser gælder det, at 15 % af dagligrygere, 20 % af lejlighedsvis rygere, 25 % af eksrygere og 22 % af aldrig-rygere spiser frugt på daglig basis.

Fysisk aktivitet

Færrest dagligrygere (28 %) på gymnasier er fysisk aktive i en grad, så de bliver forpustede eller sveder, mindst fire timer om ugen. Den mindste andel af fysisk aktive elever på erhvervsuddannelser findes også blandt dagligrygere (39 %). 52 % af dagligrygere og 59 % af aldrig-rygere på gymnasier cykler eller går til skole. Det gælder for 38 % af dagligrygere og 50 % af aldrig-rygere på erhvervsuddannelser.

Søvn

Blandt dagligrygere på gymnasier og erhvervsuddannelser har henholdsvis 33 % og 27 % søvnproblemer mere end én gang om ugen. Andelen blandt aldrig-rygere, er 17 % på gymnasier og 16 % på erhvervsuddannelser.

Rygning og sociale relationer

Dagligrygere, lejlighedsvis rygere og eksrygere har i højere grad rygere i deres sociale netværk end aldrig-rygere.

På både gymnasier og erhvervsuddannelser angiver flest aldrig-rygere, at de føler sig fortrolige med mor eller far, mens færrest dagligrygere angiver tilsvarende fortrolighed med mor eller far. I modsætning hertil findes den største andel, der oplever at have et fortroligt forhold

til venner, blandt dagligrygere og lejlighedsvis rygere på begge uddannelsesinstitutioner. Den største andel af elever, der angiver at have fem eller flere nære venner, ses blandt dagligrygere på både gymnasier (52 %) og erhvervsuddannelser (63 %). Den mindste andel findes blandt aldrig-rygere på gymnasier (36 %) og eksrygere på erhvervsuddannelser (55 %). Tilsvarende er andelen, der ofte eller meget ofte føler sig ensomme, størst blandt eksrygere på erhvervsuddannelser (10 %) og dagligrygere på gymnasier (12 %).

Rygning og strukturelle rammer

Alle gymnasier og visse afdelinger på erhvervsskoler er underlagt loven om røgfri miljøer fra 2012, hvilket betyder, at rygning er forbudt for både lærere og elever på de pågældende matrikler.

I alt angiver 115 (99 %) ud af 116 rektorer, at gymnasiets rygeregler altid eller næsten altid formidles til nystartede elever. Yderligere angiver 80 (70 %) rektorer, at det altid eller næsten altid kontrolleres, om elever overholder gymnasiets rygeregler. 73 (63 %) rektorer svarer, at det altid eller næsten altid har konsekvenser, hvis elever ikke overholder gymnasiets rygeregler.

Ud fra de 38 erhvervsskoleafdelinger svarer 28 afdelingsledere, at deres matrikel/afdeling var omfattet af loven om røgfri miljøer, da Ungdomsprofilen 2014 fandt sted, mens 8 svarer, at matriklen ikke var omfattet af denne lovgivning. Desuden angiver samtlige direktører, at deres skole har vedtaget en rygepolitik.

I alt angiver 5 ud af 38 (13 %) afdelingsledere, at elever altid gerne må holde rygepauser i løbet af undervisningstiden, mens 18 (47 %) svarer, at elever kun må ryge i nogle undervisningstimer. I alt svarer 15 (39 %) afdelingsledere, at elever ikke må holde rygepauser i undervisningstiden.

I forhold til salg af cigaretter på afdelingens område angiver 7 (18 %) afdelingsledere, at der altid sælges cigaretter, og 30 (79 %) afdelingsledere angiver, at salg ikke er tilladt.

Ifølge 22 (58 %) ud af 38 afdelingsledere må undervisere ryge sammen med elever. Afdelingslederne er desuden blevet spurgt om, hvorvidt der føres kontrol med afdelingens rygeregler. I alt svarer 19 (50 %) afdelingsledere, at der altid føres kontrol med, hvorvidt elever overholder afdelingens rygeregler.

Hjælp til rygestop tilbydes altid på 3 (7,9 %) ud af 38 afdelinger, og ifølge 11 (29 %) afdelingsledere får elever tilbud om hjælp til rygestop i visse perioder. På afdelinger, hvor hjælp til rygestop tilbydes, altid eller i perioder, angiver 6 ud af 14 (43 %) afdelingsledere, at der er en fast rutine for at informere elever om afdelingens rygestophjælp.

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014

Samlet set er andelen af aldrig-rygere blandt gymnasieelever mindre i 2014 (55 %) end i 1996 (62 %). Andelen af dagligrygere blandt piger er mindre i 2014 (11 %) end i 1996 (18 %), mens den er nogenlunde den samme blandt drenge (2014: 14 % 1996: 16 %). Derimod er andelen af lejlighedsvis rygere større blandt både piger (35 %) og drenge (34 %) i 2014 sammenlignet med 1996 (piger: 22 %, drenge: 21 %).

Baggrund

Rygning er en af de mest betydningsfulde risikofaktorer for sygeligheden og dødeligheden. Rygere har en øget risiko for udvikling af en lang række sygdomme – både dødelige og ikke-dødelige. For eksempel er rygning en af de vigtigste medvirkende årsager til hjerte-kar-sygdomme, kræft og alvorlige lunge- og luftvejssygdomme. Rygning kan desuden resultere i, at eksisterende sygdomme eller tilstande forværres. Beregninger viser, at rygning forårsager 13.600 dødsfald om året i Danmark, når der justeres for alkohol, BMI og fysisk aktivitet. I alt er rygning årsag til næsten hvert tredje dødsfald [1]. Uanset hvor meget man ryger, er rygning forbundet med en forhøjet sygdomsrisiko. Risikoen for en rygerelateret sygdom stiger imidlertid med rygemængde og antallet af år, man har røget.

I 2007 introducerede man i Danmark loven om røgfri miljøer, som forbød rygning på offentlige steder, og i 2008 blev det forbudt at sælge tobak til unge under 18 år [2, 3]. Trods tiltag som disse samt et generelt øget fokus på rygeforebyggelse gennem de seneste årtier, angiver 16 % af den voksne befolkning i Danmark, at de ryger dagligt, og 5 % angiver, at de ryger lejlighedsvist [4]. Forskning viser, at dem, der begynder at ryge tidligt, har sværere ved senere at holde op, og jo tidligere man begynder at ryge, jo større er sandsynligheden for, at man bliver storryger senere hen [5]. I Danmark er knap 7 % af befolkningen storrygere [4]. Storrygere er her defineret som personer, der ryger 15 eller flere cigaretter om dagen. De fleste rygere er startet med at ryge som unge, og derfor er ungdomsårene en særlig vigtig periode, hvis man vil forsøge at forebygge rygestart. Resultater fra sundheds- og sygelighedsundersøgelserne og de nationale sundhedsprofiler viser, at andelen af dagligrygere er faldet støt siden 1987. Den seneste udvikling, fra 2010 til 2013, viser, at andelen blandt de unge mænd (16-24 år) er

faldet fra 19,4 % til 15,2 %, mens den blandt de unge kvinder er faldet fra 15,6 % til 12,8 % [6, 7]. Trods den gode udvikling, der har fundet sted, er det dog vigtigt fortsat at reducere den andel af danske unge, der ryger i dag.

I ungdomsårene sker der store forandringer i de unges liv, som er med til at skabe grobund for nye vaner og ny adfærd, der ofte fastholdes ind i voksenalderen. For at kunne forebygge afhængighedsadfærd som rygning er det vigtigt at have viden om, hvordan den aktuelle risikoadfærd udmønter og relaterer sig til en række forhold i de unges liv. Viden om forekomsten af rygere blandt unge, forskellige rygevaner, sociale forhold samt strukturelle rammers betydning for de unges rygevaner giver mulighed for at prioritere og planlægge forebyggende og sundhedsfremmende indsatser på området.

Denne rapport beskriver rygevaner blandt unge fra både gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Rygevanerne beskrives i henhold til de unges sociodemografiske karakteristika, sundhedsadfærd og sociale relationer. Derudover belyses variationer i rygevaner på tværs af klasser og skoler. Afslutningsvist afdækkes betydningen af uddannelsesinstitutionernes strukturelle rammer og indsatser på rygeområdet for de unges rygevaner samt gymnasieelevers rygevaner i 1996 og 2014.

Metode

Ungdomsprofilen 2014 – elevdelen

Datagrundlaget for beskrivelsen af rygning blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever er den landsdækkende spørgeskemaundersøgelse Ungdomsprofilen 2014, gennemført af Statens Institut for Folkesundhed, SDU, og afrapporteret i 2015 [8].

Formålet med Ungdomsprofilen 2014 var at skabe et billede af sundhedsadfærd, helbred og trivsel blandt unge på ungdomsuddannelser, da denne viden er et vigtigt udgangspunkt for arbejdet med at forebygge usunde vaner og fremme sunde vaner hos unge. Den eksisterende viden på området var yderst begrænset før Ungdomsprofilen 2014 blev gennemført, og undersøgelsen har derfor bidraget med ny og vigtig viden om danske unge. Med godt 75.000 deltagende elever er undersøgelsen den største af sin art i Danmark.

Ungdomsprofilen 2014 er en såkaldt tværsnitsundersøgelse, hvorved man forstår en undersøgelse, hvor hyppigheden af en række sundhedsrelaterede faktorer måles samtidigt. En tværsnitsundersøgelse er et øjeblicsbillede og kan pege på sammenhænge, mens det ikke er muligt at påvise, hvad der er årsag, og hvad der er virkning. Det er for eksempel muligt at pege på, at der er sammenhæng mellem rygevaner og alkoholindtag, men det er ikke muligt at sige, om det er rygning, der påvirker alkoholindtag, eller om det er alkoholindtag, der påvirker rygning.

Elevgrundlag

Størstedelen af alle i Danmark gennemfører på et tidspunkt en ungdomsuddannelse. Eksempelvis forventes det, at 89 % af ungdomsårgang 2014 (afsluttet 9. klasse i 2014) gennemfører en ungdomsuddannelse (heraf 68 % en gymnasial

uddannelse, 32 % en erhvervsfaglig uddannelse, hvoraf 12 % tager både en gymnasial og en erhvervsfaglig uddannelse, og 1,6 % en særligt tilrettelagt uddannelse) [9]. De gymnasiale ungdomsuddannelser er STX (studentereksamen), HF (højere forberedelseseksamen), HHX (højere handelseksamen) og HTX (højere teknisk eksamen). De erhvervsfaglige uddannelser består af 12 indgange (uddannelsesretninger) opdelt i grundforløb og hovedforløb. Unge fra både gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser er repræsenteret i Ungdomsprofilen 2014. Blandt de gymnasiale uddannelser blev alle landets 137 almene gymnasier (STX og HF) inviteret til at deltage, og blandt erhvervsuddannelser blev 12 af landets største erhvervsskoler inviteret (ud af i alt 91 erhvervsskoler i Danmark) til at deltage med grundforløbshold.

Dataindsamlingen

Dataindsamlingen foregik fra januar 2014 til december 2014. Dataindsamlingen foregik elektronisk via et internetbaseret spørgeskema. Der blev identificeret én eller flere koordinators på hver skole, og kravet til de deltagende skoler var, at de skulle afsætte en undervisningstime til udfyldelse af spørgeskemaet, og at en lærer skulle være til stede. Koordinatorerne fik tilsendt informations- og vejledningsmateriale separat til hver klasse/hold, samt adgangskoder til det elektroniske spørgeskema. Informationsmaterialet udtrykte klart, at undersøgelsen var frivillig for eleverne at deltage i, og at deres besvarelser ville blive behandlet fortroligt. Dataindsamlingen foregik som udgangspunkt i én til to specifikt aftalte uger, efterfulgt af en rykkerprocedure. Rykkerproceduren bestod i at rykke klasser/hold, hvor ingen eller meget få elever havde besvaret. På gymnasierne foregik dette via koordinatorene. På erhvervsuddannelserne foregik rykkerproceduren dels via koordinatorene og dels via et fysisk besøg på skolen (tre skoler frabad sig besøg).

Spørgeskemaet

Spørgeskemaet i Ungdomsprofilen 2014 indeholdt omkring 250 kernespørgsmål, der tilsammen tegnede et nuanceret billede af sund-

hedsadfærd, helbred og trivsel. Spørgsmålene kom fra flere kilder. Nogle spørgsmål blev særligt udviklet til Ungdomsprofilen, hvilket skete i tæt samarbejde med forskere inden for de respektive områder. Andre spørgsmål blev hentet fra større eksisterende nationale og internationale spørgeskemaundersøgelser, såsom Skolebørnsundersøgelsen (Health Behaviour in School-aged Children – HBSC) [10], Gymnasie- og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil 1996-97 [11] og Den Nationale Sundhedsprofil [7]. Da disse spørgsmål i visse tilfælde er udviklet til voksne eller børn, var det nødvendigt at tilpasse spørgsmålene til unge. For at sikre at spørgsmålene fungerede til målgruppen, blev spørgeskemaet pilottestet af flere omgange i form af spørgeskemabesvarelser og efterfølgende fokusgruppeinterviews med elever. Formålet var at afdække, hvordan eleverne forstod spørgsmålene, om spørgsmålene blev oplevet som meningsfulde, alderssvarende, belastende eller vanskelige, og om der var vigtige aspekter, der var blevet overset. Spørgeskemaet blev herefter ændret og tilpasset på baggrund af tilbagemeldingerne fra eleverne og i tæt samarbejde med forskere inden for de forskellige områder. På baggrund af pilottests blev spørgeskemaet desuden kortet i længde, således at det var realistisk at udfylde hele skemaet i løbet af en 45-minutters undervisningstime. Mindre justeringer i spørgeskemaet fandt løbende sted under dataindsamlingen.

Deltagelse

En oversigt over deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 ses i tabel 1. Af de inviterede skoler deltog 119 almene gymnasier (87 %) og 10 erhvervsskoler (83 %) i undersøgelsen. Ifølge oplysninger fra de deltagende almene gymnasier var der potentielt set 3.350 mulige deltagende klasser (med 85.835 mulige elevbesvarelser). En klasses deltagelse er i denne rapport defineret ved mindst én elevbesvarelse. Således deltog 96 % af klasserne på de gymnasier, der var med i undersøgelsen. Af de 83.288 15-25-årige elever i de deltagende klasser deltog 85 %, hvilket svarer til 70.503 elever. På erhvervsuddannelserne deltog 72 % af 6.279 15-25-årige elever på

de deltagende grundforløbshold, hvilket svarer til 4.522 elever.

I nærværende rapport er besvarelser fra elever over 25 år og under 15 år ekskluderet. Resultaterne i denne rapport er således baseret på besvarelser fra 75.025 elever: 70.503 gymnasieelever (STX og HF) og 4.522 erhvervsskoleelever (grundforløbselever). Fordelingen af deltagerne opdelt på køn, alder og region ses i tabel 2. Gennemsnitsalderen er 17,9 år blandt gymnasieelever og 19,3 år blandt erhvervsskoleelever. I tabel 3 ses fordelingen af gymnasieelever opdelt på årgang, mens fordelingen af de deltagende erhvervsskoleelever opdelt på indgang ses i tabel 4. Erhvervsskoleeleverne har gennemsnitligt gået på deres grundforløb i 13,9 uger (i spændet fra 1 til 60 uger).

Repræsentativitet og generaliserbarhed

Ca. 107.000 unge gik i 2014 på en almen gymnasial uddannelse (STX eller HF), og Ungdomsprofilen 2014 omfatter ca. 66 % af disse elever [12]. Eftersom deltagelsesprocenten på alle niveauer (skole, klasse, elev) er forholdsvis høj på de almene gymnasier (tabel 1), antages billedet i denne gruppe at være repræsentativt for elever på almene gymnasier. Mens HF-elever på landsplan udgør 16 % af de almene gymnasieelever (STX og HF), udgør HF-elever omtrent 8 % af de deltagende almen gymnasiale elever i Ungdomsprofilen 2014. HF-elever er en smule underrepræsenteret.

I 2014 gik ca. 40.000 unge på et erhvervsuddannelsesgrundforløb [13], og Ungdomsprofilen 2014 omfatter således ca. 13 % af alle grundforløbselever. Erhvervsskolerne er udvalgt på baggrund af størrelse og regional placering for at sikre regional repræsentativitet. Således indgår der mindst én skole fra hver region. Desuden er grundforløbselever fra alle 12 indgange repræsenteret. Eftersom skolerne selv var med til at udpege hvilke hold, der skulle deltage i undersøgelsen, er fordelingen af elever på indgange ikke repræsentativ for den nationale fordeling (tabel 3).

Undersøgelsens begrænsning til STX-elever, HF-elever og grundforløbselever på erhvervs-

uddannelser betyder, at HHX, HTX og særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser ikke er repræsenteret. Ungdomsprofilen 2014 inkluderer desuden ikke HF-enkeltfagselever, HF-elever fra skoler, der ikke også tilbyder STX, samt elever på erhvervsuddannelsernes hovedforløb. Herudover er unge, der ikke går på en ungdomsuddannelse, ikke med i undersøgelsen.

Resultaterne fra Ungdomsprofilen 2014 kan således ikke generaliseres til danske unge som helhed. Undersøgelsen viser et billede af de danske unge, der i 2014 gik på de udvalgte ungdomsuddannelser: de almene gymnasier og erhvervsuddannelsernes grundforløb.

Tabel 1. Deltagelse i Ungdomsprofilen 2014*.

	I alt	Gymnasier	Erhvervsuddannelser
Antal inviterede skoler	149	137	12
Antal deltagende skoler	129	119	10
Deltagelsesprocent på skoleniveau	87 %	87 %	83 %
Antal inviterede klasser		3.350	-
Antal deltagende klasser/hold (mindst én deltagende elev)		3.214	-
Deltagelsesprocent på klasseniveau, blandt deltagende skoler		96 %	-
Antal elever i inviterede klasser		85.835	-
Antal elever i deltagende klasser		83.364	-
Antal elevbesvarelser	75.843	70.674	5.179
Deltagelsesprocent på elevniveau, inviterede klasser		82 %	-
Deltagelsesprocent på elevniveau, deltagende klasser		85 %	-
Antal elever i deltagende klasser/hold, 15-25 år	89.567	83.288	6.279
Antal elevbesvarelser, 25 år eller yngre	75.025	70.503	4.522
Deltagelsesprocent på elevniveau, deltagende klasser/hold	84 %	85 %	72 %

*To gymnasier havde enkelte erhvervsskoleelever. Skolerne medregnes under gymnasier, mens eleverne medregnes under erhvervsuddannelser.

Tabel 2. Deltagere opdelt på køn, alder og region.

	I alt		Gymnasier		Erhvervsuddannelser	
I alt	75.025	100 %	70.503	100 %	4.522	100 %
Køn						
Piger	43.906	59 %	42.876	61 %	1.030	23 %
Drenge	31.119	41 %	27.627	39 %	3.495	77 %
Alder						
≤16 år	14.885	20 %	14.278	20 %	607	13 %
17 år	24.753	33 %	23.614	33 %	1.139	25 %
18 år	22.050	29 %	21.313	30 %	737	16 %
19 år	10.268	14 %	9.738	14 %	530	12 %
20 år	1.474	2,0 %	1.078	1,5 %	396	8,8 %
21-25 år	1.595	2,1 %	482	<1,0 %	1.113	25 %
Region						
Hovedstaden	23.147	31 %	21.875	31 %	1.272	28 %
Midtjylland	15.919	21 %	15.627	22 %	292	6,5 %
Syddanmark	15.560	21 %	14.424	20 %	1.136	25 %
Sjælland	11.863	16 %	10.814	15 %	1.049	23 %
Nordjylland	8.536	11 %	7.763	11 %	773	17 %

Tabel 3. Deltagende gymnasieelever opdelt på årgang.

Årgang	Gymnasier
1. årgang	37 %
2. årgang	35 %
3. (4. årgang)	28 %

Tabel 4. Deltagende erhvervsskoleelever opdelt på grundforløbsindgange og national fordeling af elever på grundforløbsindgange.

Indgang	Ungdomsprofilen 2014	Nationalt 2014
Bygge og anlæg	21 %	12 %
Strøm, styring og it	19 %	7,1 %
Merkantil	15 %	28 %
Bil, fly og andre transportmidler	15 %	7,4 %
Medieproduktion	7,6 %	4,3 %
Produktion og udvikling	7,3 %	6,6 %
Mad til mennesker	4,2 %	11 %
Transport og logistik	3,8 %	2,7 %
Bygnings- og brugerservice	2,2 %	2,2 %
Dyr, planter og natur	2,0 %	6,4 %
Sundhed, omsorg og pædagogik	1,9 %	11 %
Krop og stil	<1,0 %	1,4 %

Ungdomsprofilen 2014 – ledelsesdelen

Som supplement til spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne blev der i forbindelse med Ungdomsprofilen 2014 gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de deltagende gymnasier (rektorer) og erhvervsskoler (direktører og afdelingsledere).

Formålet med ledelsesdelen af Ungdomsprofilen 2014 var at kortlægge skolernes politikker og indsatser samt hverdagspraksis på sundheds- og trivselssområdet for at kunne sammenholde disse strukturelle rammer med elevernes sundhedsadfærd, helbred og trivsel.

Dataindsamling og spørgeskema

Dataindsamlingen blandt lederne foregik sideløbende med dataindsamlingen blandt eleverne (januar-december 2014) og var ligeledes elektronisk. Hver leder fik tilsendt en mail med et personligt link til et spørgeskema og blev bedt om at besvare skemaet inden for to uger. Herefter blev de ledere, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, påmindet via mail og dernæst via telefon.

Spørgeskemaet

Spørgeskemaet til rektorer og direktører indeholdt henholdsvis 70 og 30 kernespørgsmål, mens spørgeskemaet til afdelingsledere inde-

holdt omkring 60. Spørgsmålene til rektorer skulle tegne et billede af gymnasiernes politikker, indsatser og praksisser på sundheds- og trivselssområdet. På erhvervsskoler blev de tilsvarende spørgsmål delt mellem direktører og afdelingsledere, eftersom erhvervsskoler ofte er spredt over forskellige matrikler, hvor der kan være variationer i forhold til daglige regler og retningslinjer (fx er det kun afdelinger, hvor elevgrundlaget hovedsagligt udgøres af mindreårige, som er underlagt rygeloven). En håndfuld spørgsmål blev stillet til både direktører og afdelingsledere, men i overordnede træk skulle spørgsmålene til direktører afdække erhvervsskolernes politikker og indsatser, og spørgsmålene til afdelingsledere skulle afdække hverdagspraksis på sundheds- og trivselssområdet på skolernes respektive afdelinger. Mens afdelingsledere blev bedt om udelukkende at forholde sig til den afdeling, de var tilknyttet, blev direktører bedt om at besvare spørgeskemaet med udgangspunkt i skolen som helhed.

Deltagelse

Ud af de 119 deltagende gymnasier, besvarede 117 rektorer rektorspørgeskemaet. Direktørskemaet blev besvaret af samtlige 10 erhvervsskoleledere samt af én ud af to uddannelseschefen på gymnasier, som også udbyder erhvervsskolegrundforløb. I alt besvarede 38 ud af 40 afdelingsledere afdelingsspørgeskemaet.

Tabel 5. Oversigt over ledernes deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

	Rektorer	Direktører	Afdelingsledere
Antal inviterede	119	12*	40*
Antal deltagende	117	11	38

* To gymnasier udbød erhvervsuddannelsesgrundforløb og blev således også inviteret til at besvare direktør- og afdelingslederspørgeskemaet.

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014

Udvalgte resultater fra Ungdomsprofilen 2014 sammenlignes til sidst i rapporten med spørgeskemaundersøgelsen Gymnasie- og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil 1996-97 (Nielsen 1998). I spørgeskemaundersøgelsen fra 1996-97 (herfra angivet som 1996) deltog 24.644 elever, mens antallet i Ungdomsprofilen 2014 var 70.503. I begge undersøgelser er 39 % drenge. I 1996 var 12 % HF-elever mod ca. 8 % i 2014. I 1996 udgjorde elever på 1. årgang 50 % mod 37 % i Ungdomsprofilen 2014, mens 2. og 3. årgang udgjorde 27 % og 23 % i 1996 mod henholdsvis 35 % og 28 % i Ungdomsprofilen 2014. Ved sammenligning er det relevant at have den større andel af 1. årgangselever i 1996 i mente og bemærke, at populationen i Ungdomsprofilen 2014 er en anelse ældre (tabel 6).

Tabel 6. Aldersfordeling i Gymnasie- og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil 1996-97 og Ungdomsprofilen 2014.

Alder	1996		2014	
	%	N	%	N
≤16 år	26 %	6.363	20 %	14.278
17 år	34 %	8.346	33 %	23.614
18 år	27 %	6.666	30 %	21.313
≥19 år	13 %	3.269	16 %	11.298

Læsevejledning

Denne rapport er tænkt som et opslagsværk. Resultater på rygning og en række udvalgte parametre fra spørgeskemaet præsenteres i tabeller og figurer, og enkelte steder alene i tekstform.

Resultaterne er opdelt på uddannelsesretning: almen gymnasial uddannelse (STX og HF) og erhvervsuddannelse (grundforløb). Et samlet resultat for de to elevpopulationer er ikke meningsfuldt, eftersom de ikke er udtryk for danske unge generelt. Desuden er det i et forebyggelsesperspektiv mere interessant at se resultaterne opdelt, da der kan være variationer i de unges rygevaner, sundhedsadfærd og trivsel på tværs af uddannelser. Uddannelserne og eleverne omtales henholdsvis som gymnasier og gymnasieelever og som erhvervsskoler eller erhvervsuddannelser og erhvervsskoleelever.

En del af resultaterne er endvidere opdelt på køn. Dette er valgt dels for at kunne vise kønsforskelle på forskellige parametre, og dels fordi kønssammensætningen på de to uddannelsesretninger er så forskellig (større andel drenge på erhvervsuddannelserne), at det er vigtigt at kunne skelne eventuelle forskelle mellem uddannelserne fra forskelle mellem køn.

Eftersom alderssammensætningen er forskellig for de to uddannelser (gennemsnitsalderen er højere på erhvervsuddannelserne), opdeles resultaterne yderligere på alder i udvalgte tilfælde. Det er vigtigt at være opmærksom på, at resultater for STX og HF præsenteres samlet på trods af forskellige elevsammensætninger. Eksempelvis er HF-elever gennemsnitligt ældre end STX-elever.

Resultaterne fremstilles fortrinsvis i procent og enkelte steder i antal. I hver tabel angiver 'n',

det antal elever, som har besvaret det pågældende spørgsmål. Hvis en tabel er baseret på besvarelser fra mere end ét spørgsmål, angiver 'Antal svarpersoner' det antal elever, der har besvaret det spørgsmål, som første række i tabellen er baseret på. Antallet af elever, der har besvaret et givent spørgsmål, vil variere af to årsager: 1) nogle elever har valgt ikke at besvare spørgsmålet, og 2) nogle elever stilles ikke spørgsmålet grundet deres svar på et andet spørgsmål (fx stilles spørgsmålet om ønske om rygestop kun til aktive rygere). 'N' angiver enkelte steder antallet af skoler, der indgår i en tabel.

Enkelte resultater vises opdelt enten på region eller bystørrelse (storby/mindre by). Ved opdeling på region vises kun resultater fra gymnasier, da antallet af erhvervsskoler i Ungdomsprofilen 2014 er begrænset til mellem én og tre skoler pr. region. Ved opdeling på bystørrelse er en storby defineret som en kommune med minimum 100.000 indbyggere og består således af kommunerne København, Aarhus, Odense og Aalborg.

I rapporten er der udført statistisk signifikans-test for at vurdere, om fordelingerne for de enkelte grupper var signifikant forskellige. Ungdomsprofilens datagrundlag er imidlertid så stort, at samtlige test er signifikante. Forskelle mellem fordelingerne må således vurderes ud fra anden relevans.

Rapporten består af otte afsnit. **Første afsnit** gav en introduktion til emnet rygning. **Andet afsnit** beskrev metoden bag Ungdomsprofilen 2014 herunder elevgrundlag og spørgeskema. Derudover indeholder det denne læsevejledning. **Tredje afsnit** afdækker rygevaner blandt elever på gymnasier og erhvervsuddannelser. Forekomsten af forskellige rygevaner bliver i dette afsnit opdelt på blandt andet forældres uddannelsesniveau og brugen af snus/skrå, vandpibe og e-cigaretter. **Fjerde afsnit** beskriver betydningen af klasser og gymnasier, storbyer/mindre byer og regioner for gymnasieelevers rygevaner. **Afsnit fem** og **seks** beskriver rygevaner i forhold til henholdsvis anden

sundhedsadfærd og sociale relationer. I **afsnit syv** beskrives de strukturelle rammer og praksisser på rygeområdet, der til daglig omgiver eleverne på baggrund af besvarelser fra gymnasierektorer, direktører og afdelingsledere. Det sidste afsnit, i rapporten, **afsnit 8**, afdækker rygevaner blandt gymnasieelever i henholdsvis 1996 og 2014.

Rygevaner

Dette afsnit beskriver indledningsvist gymnasie- og erhvervsskoleelevers rygevaner. Herefter gives en nærmere beskrivelse af to grupper af rygere ('dem, der ryger dagligt' og 'dem, der ryger lejlighedsvist') samt af to grupper af ikke-rygere ('eksrygere' og 'dem, der aldrig har røget'). Gruppen af lejlighedsvis rygere dækker over elever, der ryger ugentligt, ryger af og til eller ryger sjældent.

Rygevaner

Tabel 7 viser fordelingen af piger og drenge rygevaner opdelt på gymnasier og erhvervsuddannelser. Det fremgår, at der er stor variation i fordelingen af rygevaner mellem gymnasier og erhvervsuddannelser. Blandt gymnasieelever er andelen af dagligrygere 12 %, mens andelen, der ryger ugentligt, af og til eller sjældent, er 34 %.

Blandt erhvervsskoleelever er der 37 %, som ryger dagligt, og 19 %, der ryger ugentligt, af og til eller sjældent. På gymnasier er der en mindre andel blandt piger (11 %) end blandt drenge (14 %), der ryger dagligt. På erhvervsuddannelser er der en større andel dagligrygere

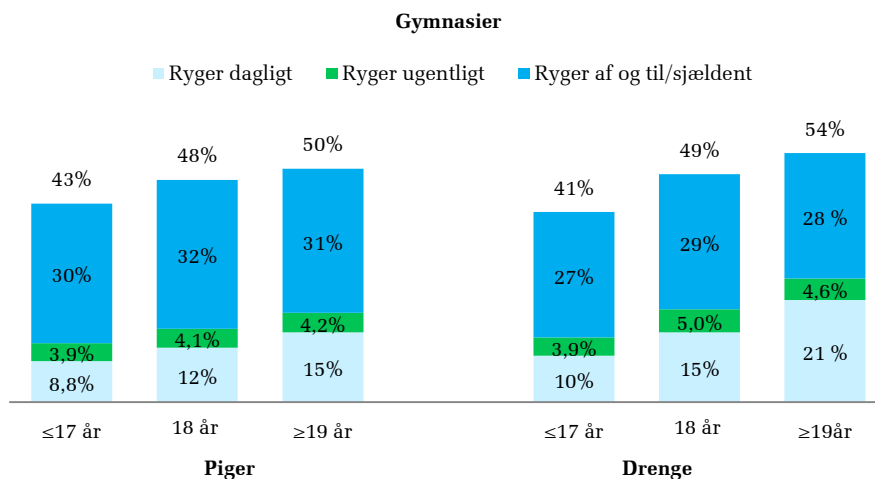
blandt piger (40 %) end blandt drenge (37 %). Andelen af eksrygere på gymnasier er 3,0 %, mens andelen på erhvervsuddannelser er 4,7 %. Andelen, der aldrig ryger, er 51 % blandt gymnasieelever og 38 % blandt erhvervsskoleelever.

I denne sammenhæng er der relevant at bemærke, at der antalsmæssigt er langt flere gymnasieelever end erhvervsskoleelever i Danmark. Desuden er elever på gymnasier gennemsnitligt yngre end elever på erhvervsuddannelser (17,9 år vs. 19,3 år). I figur 1 og 2 er elevernes rygevaner opdelt på alder. Figurerne viser, at andelen af dagligrygere er mindre for gymnasieelever end for erhvervsskoleelever i alle tre aldersgrupper blandt både piger og drenge, mens andelen af elever, der ryger ugentligt eller af og til/sjældent, er større for gymnasieelever end for erhvervsskoleelever i alle tre aldersgrupper blandt både drenge og piger. Blandt både gymnasieelever og erhvervsskoleelever stiger andelen af dagligrygere med alderen. Derimod er både andelen af elever, der ryger ugentligt, og andelen af elever, der ryger af og til/sjældent, nogenlunde ens i alle aldersgrupper på gymnasier. På erhvervsuddannelser falder både andelen af elever, der ryger ugentligt, og andelen af elever, der ryger af og til/sjældent, med stigende alder.

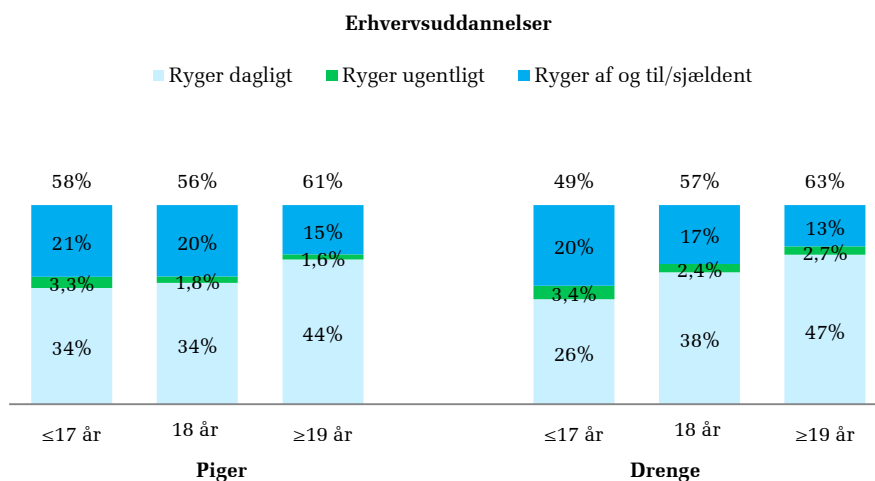
Tabel 7. Rygevaner på gymnasier og erhvervsuddannelser fordelt på køn.

	Gymnasier			Erhvervsuddannelser		
	Total (n=70.083)	Piger (n=42.710)	Drenge (n=27.373)	Total (n=4.439)	Piger (n=1.011)	Drenge (n=3.428)
Ryger hver dag	12 %	11 %	14 %	37 %	40 %	37 %
Ryger ugentligt	4,2 %	4,0 %	4,4 %	2,7 %	2,1 %	2,9 %
Ryger af og til	18 %	19 %	16 %	10 %	12 %	9,7 %
Ryger sjældent	12 %	12 %	12 %	6,7 %	5,4 %	7,1 %
Eksryger	3,1 %	3,0 %	3,4 %	4,7 %	5,6 %	4,4 %
Ryger aldrig	51 %	52 %	51 %	38 %	35 %	39 %

Figur 1. Dagligrygere, ugentlige rygere og af og til/sjældne rygere på gymnasier fordelt på alder.

Figur 2. Dagligrygere, ugentlige rygere og af og til/sjældne rygere på erhvervsuddannelser fordelt på alder.

Rygevaner og forældres uddannelsesniveau

Tabel 8 og 9 viser højst fuldførte uddannelsesniveau hos elevernes forældre på tværs af forskellige grupper af rygere og ikke-rygere. Forældres uddannelsesniveau er bestemt ud fra den af elevens forældre, der har gennemført det højeste niveau af uddannelse. Oplysningerne er trukket fra Uddannelsesregistret.

Blandt dagligrygere på gymnasier har 5,6 % forældre, hvis højst fuldførte uddannelsesniveau er grundskolen, mens den tilsvarende andel er 4,6 % blandt både eksrygere, 4,5 % blandt aldrig-rygere, og 3,2 % blandt lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt

ryger sjældent) (tabel 8). Flest lejlighedsvis rygere (64 %) har mindst én forælder med lang videregående uddannelse, mens det gælder for færrest dagligrygere (57 %).

Blandt dagligrygere på erhvervsuddannelser findes den største andel af elever, hvis forældres højst fuldførte uddannelsesniveau er grundskolen (19 %) (tabel 9). Den tilsvarende andel er mindst blandt lejlighedsvis rygere (9,4 %). 32 % af lejlighedsvis rygere, 29 % af aldrig-rygere, 25 % af dagligrygere og 23 % af eksrygere har mindst én forælder med lang videregående uddannelse.

Tabel 8. Rygevaner fordelt på forældres højst fuldførte uddannelsesniveau på gymnasier.

Gymnasier					
	Total (n=65.946)	Ryger dagligt (n =7.652)	Ryger lejlighedsvist (n =22.404)	Eksryger (n=2.052)	Ryger aldrig (n =33.838)
Grundskole	4,2 %	5,6 %	3,2 %	4,6 %	4,5 %
Gymnasial/Erhvervsfaglig uddannelse	34 %	37 %	33 %	35 %	35 %
Lang videregående uddannelse	61 %	57 %	64 %	60 %	61 %

Tabel 9. Rygevaner fordelt på forældres højst fuldførte uddannelsesniveau på erhvervsuddannelser.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.046)	Ryger dagligt (n =1.525)	Ryger lejlighedsvist (n =787)	Eksryger (n=186)	Ryger aldrig (n =1.538)
Grundskole	15 %	19 %	9,4 %	17 %	13 %
Gymnasial/Erhvervsfaglig uddannelse	57 %	56 %	59 %	60 %	58 %
Lang videregående uddannelse	27 %	25 %	32 %	23 %	29 %

Rygevaner gennem gymnasiet

Rygevaner på tværs af årgange på gymnasier er vist i tabel 10. Andelen af dagligrygere og lejlighedsvis (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) rygere stiger generelt gennem gymnasiet blandt både piger og drenge. For piger gælder det, at både andelen af dagligrygere og lejlighedsvis rygere stiger fra 1.g. til 2.g., hvorefter den stagnerer. For drenge vedkommende stiger andelen af dagligrygere fra 1.g. til 3.g., mens andelen af lejlighedsvis rygere først stiger fra 2.g. til 3.g. Andelen af elever, der

aldrig har røget, er for begge køn større i 1.g. sammenholdt med både 2.g. og 3.g. Det skal bemærkes, at andelen af eksrygere i 1.g. er henholdsvis 2,3 % blandt piger og 2,7 % blandt drenge, og at andelen kun stiger til omkring 4,0 % for både piger og drenge i 3.g. Sammenholdt med den generelt stigende forekomst af rygere gennem gymnasietiden lader det altså til, at kun en mindre del af de gymnasieelever, der ryger enten dagligt eller lejlighedsvis, stopper med at ryge i løbet af deres tre år på gymnasiet.

Tabel 10. Rygevaner på tværs af gymnasieårgange fordelt på køn.

	Piger				Drenge			
	Ryger dagligt (n =4.490)	Ryger lejlighedsvist (n =14.846)	Eksryger (n=1.265)	Ryger aldrig (n 22.101)	Ryger dagligt (n =3.706)	Ryger lejlighedsvist (n =8.809)	Eksryger (n=933)	Ryger aldrig (n =13.929)
Total	11 %	35 %	3,0 %	52 %	14 %	32 %	3,4 %	51 %
1.g.	9,6 %	32 %	2,3 %	56 %	12 %	29 %	2,7 %	56 %
2.g.	11 %	36 %	2,9 %	49 %	14 %	34 %	3,8 %	49 %
3.g.	11 %	36 %	4,0 %	49 %	15 %	34 %	3,9 %	47 %

Debutalder

Alder ved rygedebut blev i spørgeskemaet undersøgt ved spørgsmålet 'Hvor gammel var du, da du røg din første cigaret?'. Den gennemsnitlige debutalder for dagligrygere på gymnasier er 13,9 år, mens den er 13,1 år på erhvervsuddannelser. Lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) har i gennemsnit senere rygedebut (15,2 år på gymnasier og 14,5 år på erhvervsuddannelser). Eksrygeres rygedebut optræder gennemsnitligt i en alder af 14,9 år og 13,8 år blandt henholdsvis gymnasie- og erhvervsskoleelever. Tidspunkt for rygedebut ser altså ud til at hænge sammen med elevernes rygeadfærd. For både dagligrygere, lejlighedsvis rygere og eksrygere gælder det, at gymnasieelever debuterer senere end erhvervsskoleelever. Der er ikke forskel på alder for rygedebut mellem piger og drenge.

Hvor meget ryges der?

Dagligrygere på gymnasier ryger i gennemsnit 9,3 cigaretter om dagen. Det daglige antal cigaretter er konstant gennem gymnasietiden. Gymnasieelever, der ryger ugentligt, ryger i gennemsnit 13,6 cigaretter om ugen, og gymnasieelever, der ryger af og til/sjældent, ryger gennemsnitligt 4,3 cigaretter, når de ryger. På erhvervsuddannelser ryger dagligrygere i gennemsnit 15,1 cigaretter. Erhvervsskoleelever, der ryger ugentligt, ryger i gennemsnit 18,8 cigaretter om ugen, og erhvervsskoleelever, der ryger af og til/sjældent, gennemsnitligt ryger

6,4 cigaretter, når de ryger. Det gennemsnitlige antal cigaretter er således generelt højere blandt erhvervsskoleelever end blandt gymnasieelever. For alle tre grupper af rygere på begge uddannelsesinstitutioner gælder det desuden, at drenge i gennemsnit ryger flere cigaretter end piger.

Nikotinafhængighed

Dagligrygeres nikotinafhængighed blev i Ungdomsprofilen 2014 målt ud fra to spørgsmål fra spørgsmålsbatteriet Fagerström Test for Nicotine Dependence, der indikerer graden af fysisk nikotinafhængighed. Eleverne blev spurgt, hvilken cigaret de finder sværest at undvære i løbet af dagen (den om morgenen/en anden), og om de ryger, når de er syge og ligger i sengen (ja/nej). Kombinationen af, at man har sværest ved at undvære morgencigaretten og ryge, selvom man ligger syg, indikerer den højeste grad af nikotinafhængighed.

Af tabel 11 fremgår det, at andel af dagligrygere, som svarer, at det er cigaretten om morgenen, der er sværest at undvære, er 52 % på gymnasier og 58 % på erhvervsuddannelser. På begge uddannelsesinstitutioner er andelen mindre blandt piger end blandt drenge. Andelen af dagligrygere, som angiver, at de ryger, når de er syge og ligger i sengen, er 35 % blandt gymnasieelever og 54 % blandt erhvervsskoleelever. Også her ses en mindre andel blandt piger end blandt drenge på begge uddannelsesinstitutioner.

Tabel 11. Nikotinafhængighed blandt dagligrygere målt ved, hvilken cigaret der er sværest at undvære i løbet af dagen, og om man ryger, når man er syg og ligger i sengen.

	Gymnasier			Erhvervsuddannelser		
	Total (n=8.120)	Piger (n=4.467)	Drenge (n=3.653)	Total (n=1.634)	Piger (n=398)	Drenge (n=1.236)
Har svært ved at undvære						
Morgencigaret	52 %	50 %	53 %	58 %	53 %	60 %
Anden cigaret	48 %	50 %	47 %	42 %	46 %	40 %
Ryger ved sygdom						
Ja	35 %	34 %	37 %	54 %	50 %	55 %
Nej	65 %	66 %	63 %	46 %	50 %	45 %

På gymnasier angiver 24 % af dagligrygere, at de både har svært ved at undvære morgencigaretten, og at de ryger, når de er syge og ligger i sengen. Den tilsvarende andel blandt erhvervsskoleelever er 36 %. Desuden ses en tendens til, at blandt dagligrygere angiver færre piger end drenge en høj grad af nikotinafhængighed: På gymnasier angiver 25 % drenge og 22 % piger, at de både har svært ved at undvære cigaretten om morgenen, og at de ryger, når de er syge og ligger i sengen. På erhvervsuddannelser er andelen blandt drenge 38 % og andelen blandt piger 31 %.

Rygestop

Tabel 12 viser ønske om rygestop i de tre grupper af rygere blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. I alle tre grupper ønsker størstedelen at stoppe med at ryge. På tværs af rygegrupper-

ne gælder det, at henholdsvis 55 % af rygere på gymnasier og 64 % af rygere på erhvervsuddannelser ønsker at stoppe med at ryge. Der er dog kun 16 % af rygere på gymnasier og 19 % af rygere på erhvervsuddannelser, der har planlagt rygestop. Andelen af dagligrygere på gymnasier, der ønsker at stoppe, er 78 %, mens den tilsvarende andel er 73 % på erhvervsuddannelser. Derimod er der en mindre andel af både gymnasieelever (63 %) og erhvervsskoleelever (67 %), som ryger ugentligt, der ønsker at stoppe. Generelt er der en større andel piger end drenge, der ønsker at stoppe: På gymnasier er det 59 % blandt piger og 50 % blandt drenge, og på erhvervsuddannelser er andelen 74 % blandt piger og 62 % blandt drenge.

Tabel 12. Ønske om rygestop på gymnasier og erhvervsuddannelser.

	Gymnasier				Erhvervsuddannelser			
	Total (n=30.960)	Ryger dagligt (n=8.172)	Ryger ugentligt (n=2.894)	Ryger af og til/sjældent (n=19.895)	Total (n=2.459)	Ryger dagligt (n=1.636)	Ryger ugentligt (n=119)	Ryger af og til/sjældent (n=704)
Nej	45 %	22 %	37 %	55 %	35 %	27 %	34 %	55 %
Ja, ikke planlagt	39 %	60 %	46 %	29 %	45 %	54 %	43 %	26 %
Ja, planlagt	16 %	18 %	17 %	15 %	19 %	19 %	24 %	20 %

Brug af snus eller skrå, vandpibe og e-cigaretter

Tabel 13 og 14 viser brugen af snus eller skrå, vandpibe og e-cigaretter blandt grupperne af rygere og ikke-rygere på henholdsvis gymna-

sier og erhvervsuddannelser. Tallene er desuden illustreret i figur 3-5. I alt angiver 25 % af gymnasieelever og 21 % af erhvervsskoleelever, at de har brugt snus eller skrå få gange eller jævnligt/dagligt. På både gymnasier og erhvervsuddannelser er andelen af elever, som har erfaring med snus eller skrå mindst blandt dem, der aldrig har røget, og størst blandt dagligrygere. Størstedelen af elever på både gymnasier og erhvervsuddannelser har prøvet at

ryge vandpibe (henholdsvis 64 % af gymnasieelever og 71 % af erhvervsskoleelever). Knap en tredjedel af dagligrygere på gymnasier og erhvervsuddannelser ryger vandpibe jævnligt/dagligt. Den tilsvarende andel blandt ikke-rygere er 3,6 % blandt gymnasieelever og 4,7 % blandt erhvervsskoleelever. Andelen, der har prøvet e-cigaretter, er 38 % blandt gymnasieelever og 56 % blandt erhvervsskoleelever. Andelen, der har prøvet e-cigaretter, er størst blandt dagligrygere på både gymnasier og erhvervsuddannelser. Andelen med jævnligt/dagligt brug af henholdsvis snus eller skrå, vandpibe og e-cigaretter er mindre blandt piger end blandt drenge på både gymnasier og erhvervsuddannelser.

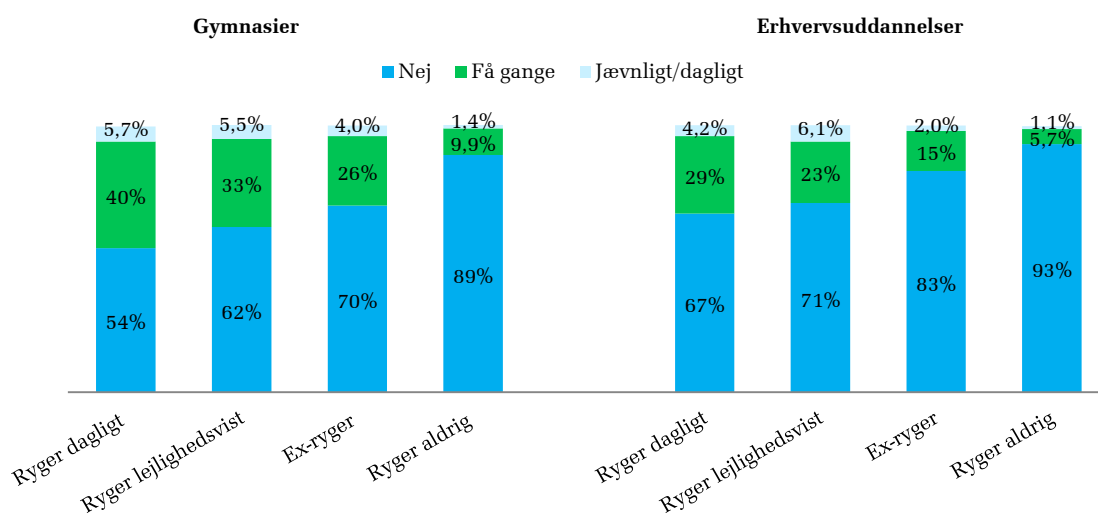
Tabel 13. Brug af snus eller skrå, vandpibe og e-cigaretter på gymnasier.

Gymnasier					
	Total (n=69.003)	Ryger dagligt (n=8.029)	Ryger lejlighedsvist (n=20.481)	Eksryger (n=2.154)	Ryger aldrig (n=35.459)
Snus/skrå					
Nej	75 %	54 %	62 %	70 %	89 %
Få gange	22 %	40 %	33 %	26 %	9,9 %
Jævnligt/dagligt	3,3 %	5,7 %	5,5 %	4,0 %	1,4 %
Vandpibe					
Nej	37 %	3,2 %	14 %	19 %	61 %
Få gange	52 %	66 %	69 %	69 %	36 %
Jævnligt/dagligt	12 %	31 %	17 %	12 %	3,6 %
E-cigaretter					
Nej	62 %	19 %	43 %	53 %	85 %
Få gange	33 %	62 %	51 %	43 %	14 %
Jævnligt/dagligt	4,8 %	19 %	6,3 %	3,9 %	<1,0 %

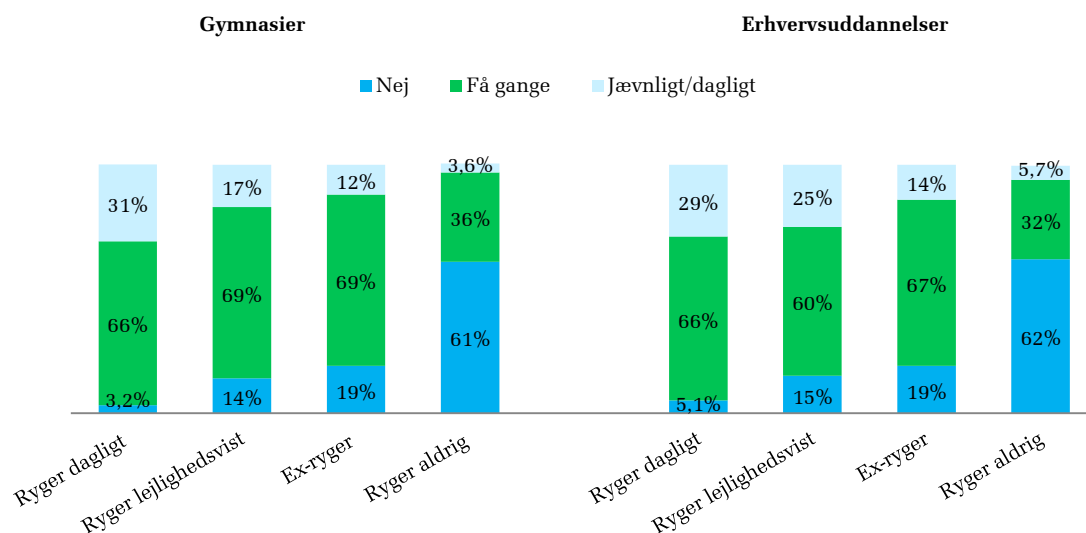
Tabel 14. Brug af snus eller skrå, vandpipe og e-cigaretter på erhvervsuddannelser.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.229)	Ryger dagligt (n=1.542)	Ryger lejlighedsvist (n=118)	Eksryger (n=200)	Ryger aldrig (n=1.645)
Snus/skrå					
Nej	79 %	67 %	71 %	83 %	93 %
Få gange	18 %	29 %	23 %	15 %	5,7 %
Jævnligt/dagligt	3,3 %	4,2 %	6,1 %	2,0 %	1,1 %
Vandpipe					
Nej	30 %	5,1 %	15 %	19 %	62 %
Få gange	52 %	66 %	60 %	67 %	32 %
Jævnligt/dagligt	19 %	29 %	25 %	14 %	5,7 %
E-cigaretter					
Nej	44 %	14 %	28 %	38 %	81 %
Få gange	41 %	59 %	52 %	47 %	18 %
Jævnligt/dagligt	15 %	26 %	20 %	15 %	1,9 %

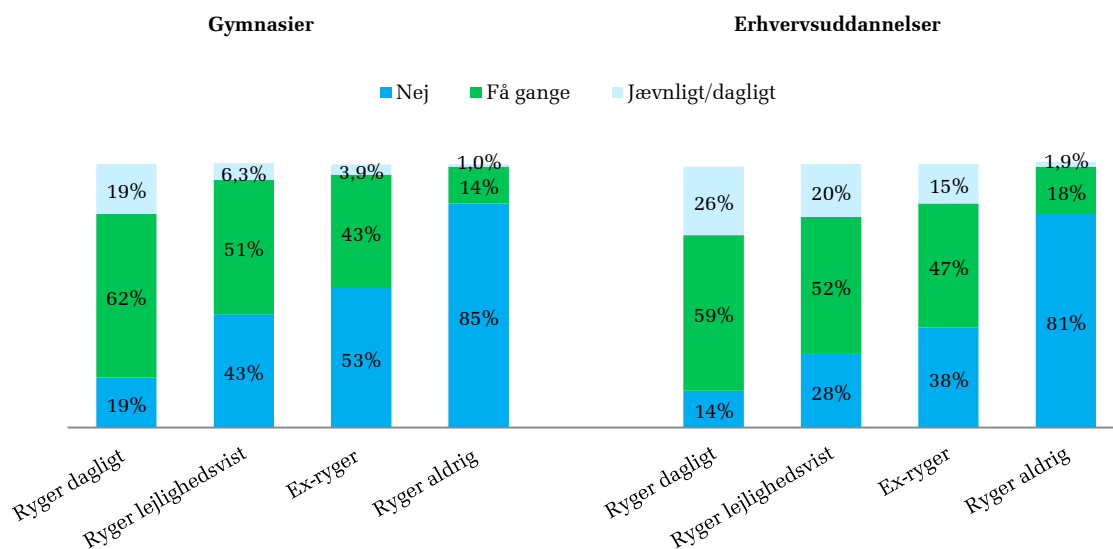
Figur 3. Brug af snus eller skrå fordelt på rygevaner på gymnasier og erhvervsuddannelser.

Figur 4. Brug af vandpibe fordelt på rygevaner på gymnasier og erhvervsuddannelser.

Figur 5. Brug af e-cigaretter fordelt på rygevaner på gymnasier og erhvervsuddannelser.

Betydningen af region, by-størrelse og skole for gymnasieelevers rygevaner

119 gymnasier fra hele landet deltog i Ungdomsprofilen 2014 og næsten hver klasse på de respektive gymnasier deltog. Hver gymnasieelev kan således siges at være indlejret i en klasse, som er indlejret i en skole, der er indlejret i en by og en region, som hver især kan have betydning for den enkeltes sundhedsadfærd, herunder rygevaner. Dette afsnit beskriver, i hvilken grad rygevaner blandt gymnasieelever afhænger af det klasse- eller skolemiljø, de færdes i, samt gymnasiets placering (region, storby eller mindre by).

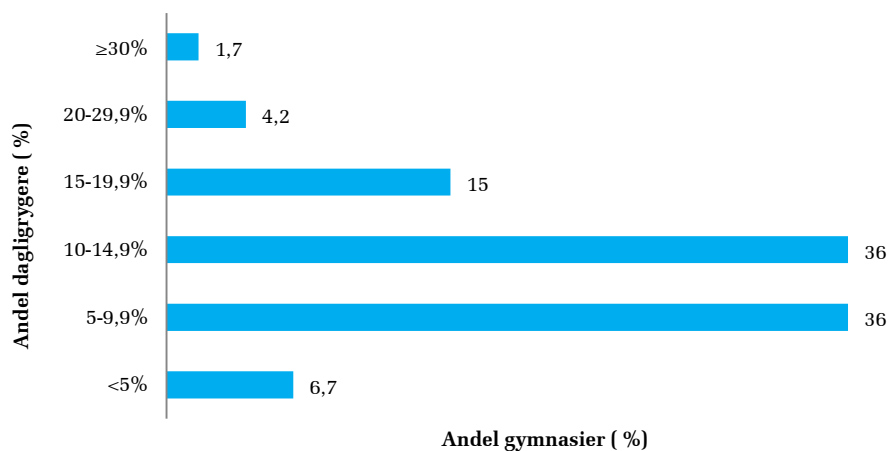
Rygeprævalens på gymnasier

Andelen af gymnasier med forskellige forekomster af dagligrygere fremgår af figur 6. Figuren viser, at langt den største andel (72 %) af gymnasier har en elevpopulation, hvor andelen af dagligrygere udgør mellem 5 % og 14,9 %. Kun 6,7 % af gymnasier har en forekomst af dagligrygere, der ligger under 5 %, mens 1,7 % af gymnasier har en forekomst af dagligrygere på 30 % eller større.

Variation i dagligrygere på tværs af gymnasier og klasser

Statistiske multi-level modeller kan tage højde for, at individer, der er i samme miljøer, ofte ligner hinanden. Den type modeller gør det således muligt at undersøge, hvor meget af variationen i daglig rygning mellem de enkelte elever der kan forklares af forskelle mellem skoler og klasser på gymnasier. På gymnasier gælder det, at 7 % af variationen i antallet af dagligrygere kan forklares af faktorer relateret til skolen (ICC 0.07 95 % CI [0.05-0.09]), og 24 % af variationen kan forklares af faktorer relateret til klassen (ICC 0.24 95 % CI [0.21-0.26]). Det vil sige, at faktorer relateret til det nære miljø i klasser (fx sociale relationer i klassen) har større betydning for gymnasieelevers sandsynlighed for at være dagligryger eller ej end faktorer på skoleniveau (fx skolens rygepolitik). Hvilke specifikke klasse- og skolerelaterede faktorer, der er tale om, er dog ikke undersøgt i denne rapport.

Figur 6. Andel gymnasier med forskellige forekomster af dagligrygere.

Rygevaner i storbyer og mindre byer

Tabel 15 viser fordelingen af rygevaner blandt gymnasieelever i storbyer og mindre byer. En storby er defineret som en kommune med minimum 100.000 indbyggere og består således af kommunerne København, Aarhus, Odense og Aalborg. Af tabel 15 fremgår det, at andelen af dagligrygere på gymnasier er større i storbyer end i mindre byer. Dette gælder for både piger

og drenge. Andelen af gymnasieelever, der ryger lejlighedsvist (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent), er 34 % både i storbyer og mindre byer. I alt oplyser 48 % af gymnasieelever i storbyer, at de aldrig ryger. Den tilsvarende andel for gymnasieelever i mindre byer er 52 %. Samlet set er der en større andel af rygere blandt gymnasieelever i storbyer end i mindre byer.

Tabel 15. Rygevaner på gymnasier fordelt på storbyer og mindre byer.

	Gymnasier					
	Storby (N=23) (≥100.000 indbyggere)			Mindre by (N=96) (<100.000 indbyggere)		
	Total (n=14.775)	Piger (n=9.077)	Drenge (n=5.698)	Total (n=55.308)	Piger (n=33.633)	Drenge (n=21.675)
Ryger hver dag	16 %	14 %	18 %	11 %	9,5 %	12 %
Ryger lejlighedsvist	34 %	35 %	32 %	34 %	34 %	32 %
Eksryger	3,2 %	3,0 %	3,6 %	3,1 %	3,0 %	3,4 %
Ryger aldrig	48 %	48 %	47 %	52 %	53 %	52 %

Rygervaner på regionsniveau

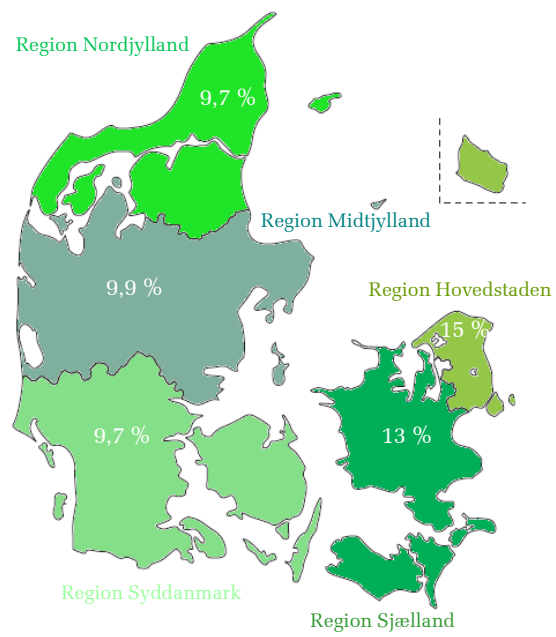
Tabel 16 viser andelen af gymnasieelever i hver region, der ryger dagligt. Der ses en tendens til, at en større andel gymnasieelever i Region Hovedstaden (15 %) og Region Sjælland (13 %) ryger dagligt sammenlignet med de øvrige regioner. Andelen af dagligrygere blandt gymnasieelever i de fem regioner er endvidere illustreret i et danmarkskort (figur 7). Det

fremgår desuden af tabel 16, at der i alle fem regioner er cirka en tredjedel, der ryger lejlighedsvist (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) – den største andel ses i Region Midtjylland (36 %), mens den mindste andel ses i Region Hovedstaden (32 %). Andelen af eksrygere ligger på omkring 3 % i alle fem regioner.

Tabel 16. Rygevaner på gymnasier fordelt på region

	Region				
	Hovedstaden (n=21.742)	Sjælland (n=10.751)	Syddanmark (n=14.336)	Midtjylland (n=15.535)	Nordjylland (n=7.719)
Ryger hver dag	15 %	13 %	9,7 %	9,9 %	9,7 %
Ryger lejlighedsvist	32 %	34 %	34 %	36 %	34 %
Eksryger	3,2 %	3,4 %	3,0 %	3,1 %	3,1 %
Ryger aldrig	50 %	50 %	54 %	51 %	53 %

Figur 7. Dagligrygere på gymnasier fordelt på region.

Rygning og anden sundhedsadfærd

Sundhedsadfærd kan forstås som den del af en persons adfærd, der har betydning for sundheden. Der kan både være tale om målrettede og bevidste handlinger, der udføres for at opnå sundhed eller undgå sygdom, men der kan også være tale om adfærd, der er betinget af forskellige udefrakommende forhold, fx udbuddet af mad i en skoles kantine eller (mangel på) cykelstier på vejen til skole, og som derfor udføres uden egentlige overvejelser om de sundhedsmæssige konsekvenser [14].

Dette afsnit beskriver sundhedsadfærd blandt dagligrygere, dem, der ryger lejlighedsvist (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent), eksrygere og dem, der aldrig har røget, på henholdsvis gymnasier og erhvervsuddannelser. De udvalgte typer af sundhedsadfærd i kapitlet er alkohol og euforiserende stoffer, kost- og morgenmadsvaner, fysisk aktivitet og søvn.

Rygevaner og anden sundhedsadfærd på gymnasier

Tabel 17 viser sammenhængen mellem rygevaner og forskellige typer af sundhedsadfærd blandt gymnasieelever. Generelt ses den største andel med uhensigtsmæssig sundhedsadfærd blandt dagligrygere, mens den mindste andel ses blandt aldrig-rygere.

Alkohol og andre rusmidler

Det fremgår af tabel 17, at andelen af dagligrygere, som drikker over Sundhedsstyrelsens højrisikogrænse for alkoholindtag ($\geq 14/21$ genstande/uge), er 48 %, mens den tilsvarende andel er 30 % blandt lejlighedsvis rygere, 20 % blandt eksrygere og 11 % blandt aldrig-rygere.

Blandt dagligrygere (59 %) findes ligeledes den største andel, der har drukket fem eller flere genstande (binge-druknet) minimum fire gange inden for de seneste 30 dage. Den tilsvarende andel er markant mindre blandt både lejlighedsvis rygere (40 %), eksrygere (28 %) og aldrig-rygere (18 %). Procentvis flest dagligrygere har også brugt hash, pot eller skunk inden for de seneste 30 dage (40 %) og har erfaring med andre stoffer, såsom amfetamin, ecstasy, MDMA, kokain, svampe eller lignende (24 %). Samme erfaring med hash, pot eller skunk ses hos 17 % af lejlighedsvis rygere, 8,7 % af eksrygere og 2,5 % af aldrig-rygere. 5,0 % af lejlighedsvis rygere, 5,7 % af eksrygere og mindre end 1 % af aldrig-rygere har erfaring med stoffer som amfetamin, ecstasy, MDMA, kokain, svampe eller lignende.

Kost

Færrest dagligrygere på gymnasier spiser dagligt frisk frugt (26 %), mens det er tilfældet for omkring 40 % af både lejlighedsvis rygere, eksrygere og aldrig-rygere. Det samme mønster ses for gymnasieelevers daglige indtag af grøntsager. Flest dagligrygere spiser fastfood (30 %), drikker sodavand (65 %) og energidrikke (19 %) mindst 2-4 gange om ugen. Færrest dagligrygere (40 %) og flest aldrig-rygere (74 %) spiser morgenmad alle hverdage.

Fysisk aktivitet

Overordnet er gymnasieelever, der ryger dagligt, mindre fysisk aktive i en grad, så de bliver forpustede eller sveder, sammenlignet med gymnasieelever, der tidligere eller aldrig har røget: 28 % af dagligrygere og 43 % af både eksrygere og aldrig-rygere er fysisk aktive minimum fire timer om ugen. Den tilsvarende andel er 38 % blandt lejlighedsvis rygere. Andelen af gymnasieelever, der altid/for det meste cykler eller går til og fra skole, spænder fra 52 % blandt dagligrygere til 59 % blandt aldrig-rygere.

Søvn

Dagligrygere, lejlighedsvis rygere og eksrygere sover dårligere om natten end aldrig-rygere:

33 % af dagligrygere angiver, at de har søvnproblemer mere end én gang om ugen, mens dette kun gælder for 17 % af aldrig-rygere. Den

tilsvarende andel er 22 % blandt lejlighedsvisere og 25 % blandt eksrygere.

Tabel 17. Rygevaner og anden sundhedsadfærd på gymnasier.

	Gymnasier				
	Total (n=69.428)	Ryger dagligt (n =8.100)	Ryger lejlighedsvist (n =23.466)	Eksryger (n=2.175)	Ryger aldrig (n =35.687)
Alkoholforbrug $\geq 14/21$ genstande/uge	22 %	48 %	30 %	20 %	11 %
Binge-drinking ≥ 4 gange de seneste 30 dage	32 %	59 %	40 %	28 %	18 %
Brug af hash, pot eller skunk inden for de seneste 30 dage	12 %	40 %	17 %	8,7 %	2,5 %
Brug af hash, pot eller skunk ≥ 10 gange (nogensinde)	13 %	51 %	15 %	14 %	2,1 %
Erfaring med amfetamin, ecstasy eller MDMA, kokain, svampe eller lignende	5,1 %	24 %	5,0 %	5,7 %	<1,0 %
Frisk frugt dagligt	39 %	26 %	40 %	39 %	42 %
Grøntsager dagligt	41 %	33 %	43 %	41 %	42 %
Fastfood mindst 2-4 gange om ugen	17 %	30 %	17 %	16 %	13 %
Sodavand mindst 2-4 dage om ugen	47 %	65 %	49 %	47 %	42 %
Energidrik mindst 2-4 dage om ugen	8,1 %	19 %	8,0 %	9,1 %	5,6 %
Morgenmad alle hverdage	67 %	40 %	65 %	66 %	74 %
Energisk fysisk aktivitet ≥ 4 timer om ugen	40 %	28 %	38 %	43 %	43 %
Altid/for det meste cykling eller gang til og fra skole	57 %	52 %	56 %	56 %	59 %
Søvnproblemer mere end én gang om ugen	20 %	33 %	22 %	25 %	17 %

Rygning og anden sundhedsadfærd på erhvervsuddannelser

Tabel 18 viser sammenhængen mellem rygevaner og forskellige typer af sundhedsadfærd blandt erhvervsskoleelever. Generelt findes den største andel med uhensigtsmæssig sundhedsadfærd blandt dagligrygere, mens den mindste andel findes blandt aldrig-rygere.

Alkohol og andre rusmidler

Der er flere dagligrygere (34 %) på erhvervsuddannelser, der drikker over Sundhedsstyrel-

sens højrisikogrænser for alkoholindtag ($\geq 14/21$ genstande/uge) sammenlignet med

både lejlighedsvisere (26 %), eksrygere (17 %) og aldrig-rygere (9,5 %). Dagligrygere udgør ligeledes den største andel, der har binge-drukket fire eller flere gange inden for de seneste 30 dage (35 %). Denne andel er mindst

blandt aldrig-rygere (12 %). Flest dagligrygere (38 %) har erfaring med hash, pot eller skunk inden for de seneste 30 dage. Færrest aldrig-rygere (2,4 %) har tilsvarende erfaring. På erhvervsuddannelser har 47 % dagligrygere erfaring med amfetamin, ecstasy, MDMA, kokain, svampe eller lignende, mens det gælder for henholdsvis 21 % lejlighedsvis rygere, 24 % eksrygere og 4,6 % aldrig-rygere.

Kost

Blandt dagligrygere på erhvervsuddannelser ses den mindste andel af elever, der dagligt spiser frisk frugt (15 %) og grøntsager (18 %). Andelen, der dagligt indtager frisk frugt, er 20 % blandt de lejlighedsvis rygere, 25 % blandt eksrygere og 22 % blandt de elever, der aldrig har røget. Andelen, der dagligt spiser grøntsager, ligger mellem 20-23 % blandt både lejlighedsvis rygere, eksrygere og aldrig-rygere. Flest elever blandt dagligrygere spiser fastfood (33 %), drikker sodavand (73 %) og energidrikke (41 %) mindst 2-4 gange om ugen. Tendensen blandt lejlighedsvis rygere, eksrygere og aldrig-rygere er ikke helt klar med hensyn til fastfood, sodavand og energidrikke: Færrest aldrig-rygere spiser fastfood (20 %) og drikker energidrikke mindst 2-4 gange om ugen (23 %),

mens færrest eksrygere drikker sodavand mindst 2-4 gange om ugen (61 %). Blandt dagligrygere spiser 39 % morgenmad alle hverdage, mens dette er tilfældet for 55 % af elever, der ryger lejlighedsvis eller er eksrygere, og 65 % af elever, der aldrig har røget.

Fysisk aktivitet

Blandt dagligrygere (39 %) findes den mindste andel af erhvervsskoleelever, der ugentligt er fysisk aktive i en grad, så de bliver forpustede eller sveder, i mindst fire timer. Denne andel adskiller sig ikke markant fra andelen blandt aldrig-rygere (41 %). Henholdsvis 43 % og 44 % af de lejlighedsvis rygere og eksrygere angiver, at de ugentligt dyrker mindst fire timers fysisk aktivitet. 38 % af dagligrygere cykler eller går altid eller for det meste til skole, mens det gælder for 50 % af aldrig-rygere.

Søvn

I alt 27 % af dagligrygere på erhvervsuddannelser oplever søvnproblemer mere end én gang om ugen. Tilsvarende andel blandt lejlighedsvis rygere er 22 %, 25 % blandt eksrygere og 16 % blandt aldrig-rygere.

Tabel 18. Rygevaner og anden sundhedsadfærd på erhvervsuddannelser.

	Erhvervsuddannelser				
	Total (n=4.296)	Ryger dagligt (n =1.591)	Ryger lejlighedsvist (n =849)	Eksryger (n=203)	Ryger aldrig (n =1.653)
Alkoholforbrug $\geq 14/21$ genstande/uge	22 %	34 %	26 %	17 %	9,5 %
Binge-drinking ≥ 4 gange de seneste 30 dage	25 %	35 %	27 %	22 %	12 %
Brug af hash, pot eller skunk inden for de seneste 30 dage	20 %	38 %	20 %	10 %	2,4 %
Brug af hash, pot eller skunk ≥ 10 gange (no-gensinde)	24 %	45 %	23 %	28 %	2,7 %
Erfaring med amfetamin, ecstasy eller MDMA, kokain, svampe eller lignende	25 %	47 %	21 %	24 %	4,6 %
Frisk frugt dagligt	19 %	15 %	20 %	25 %	22 %
Grøntsager dagligt	21 %	18 %	22 %	20 %	23 %
Fastfood mindst 2-4 gange om ugen	26 %	33 %	24 %	24 %	20 %
Sodavand mindst 2-4 dage om ugen	67 %	73 %	65 %	61 %	63 %
Energidrik mindst 2-4 dage om ugen	30 %	41 %	28 %	26 %	23 %
Morgenmad alle hverdage	53 %	39 %	55 %	55 %	65 %
Energisk fysisk aktivitet ≥ 4 timer om ugen	41 %	39 %	43 %	44 %	41 %
Altid/for det meste cykling eller gang til og fra skole	45 %	38 %	45 %	47 %	50 %
Søvnproblemer mere end én gang om ugen	22 %	27 %	22 %	25 %	16 %

Rygning og sociale relationer

Gode sociale relationer er vigtige for en sund personlig udvikling i ungdomsårene og en medvirkende faktor til etablering af gode sundhedsrelaterede vaner [15, 16]. Fortrolig kontakt til forældre og trygge og stabile forældrerelationer er af væsentlig betydning for unges helbred og sundhedsadfærd [17]. Derudover begynder unge mennesker i løbet af ungdomsårene også i højere grad at orientere sig mod venner og kammerater, som herved kommer til at udgøre en større rolle i de unges sociale liv [18].

I dette afsnit beskrives sammenhængen mellem rygevaner og sociale relationer. Først beskrives forekomsten af rygere i de unges sociale netværk og dernæst klarlægges, hvorledes rygeva-

ner hænger sammen med kvaliteten af de unges relationer til både familie og venner.

Rygning i omgangskredsen

Tabel 19 og 20 viser sammenhængen mellem rygning i omgangskredsen og rygevaner blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. Det fremgår, at dagligrygere og lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) samt eksrygere i højere grad har rygere i deres sociale netværk end elever, der aldrig har røget. Henholdsvis halvdelen (50 %) af dagligrygere på gymnasier og 65 % af dagligrygere på erhvervsuddannelser har mindst én forælder eller papforælder, der ryger. Dette er tilfældet for 27 % af aldrig-rygere på gymnasier og 43 % af aldrig-rygere på erhvervsuddannelser. Derudover har en større andel blandt eksrygere (36 % på gymnasier og 56 % på erhvervsuddannelser) mindst én forælder eller papforælder, der ryger, end det er tilfældet blandt lejlighedsvis rygere (32 % på gymnasier, 47 % på erhvervsuddannelser). Blandt aldrig-rygere er andelen, som har en god ven eller veninde, der ryger, 54 % på både gymnasier og erhvervsuddannelser, mens dette er tilfældet for henholdsvis 92 % af dagligrygere på gymnasier og 87 % på erhvervsuddannelser.

Tabel 19. Rygning i gymnasieelevers omgangskreds fordelt på rygevaner.

	Gymnasier				
	Total (n=70.083)	Ryger dagligt (n=8.192)	Ryger lejlighedsvist (n=23.651)	Eksryger (n=2.198)	Ryger aldrig (n=36.042)
Forældre/ papforældre	32 %	50 %	32 %	36 %	27 %
Søskende	18 %	37 %	20 %	20 %	12 %
Bedsteforældre	23 %	28 %	23 %	22 %	22 %
Kæreste/samlever/ægtefælle	7,6 %	24 %	8,9 %	6,3 %	3,0 %
God ven eller veninde	67 %	92 %	79 %	71 %	54 %

Tabel 20. Rygning i erhvervsskoleelevers omgangskreds fordelt på rygevaner.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.439)	Ryger dagligt (n=1.656)	Ryger lejlighedsvist (n=873)	Eksryger (n=209)	Ryger aldrig (n=1.701)
Forældre/ papforældre	53 %	65 %	48 %	56 %	43 %
Søskende	31 %	43 %	27 %	33 %	20 %
Bedsteforældre	25 %	29 %	24 %	24 %	21 %
Kæreste/samlever/ægtefælle	17 %	32 %	11 %	14 %	5,4 %
God ven eller veninde	72 %	87 %	77 %	72 %	54 %

Rygning og fortrolighed med forældre og venner

Tabel 21 og 22 viser sammenhængen mellem rygevaner og det at have et fortroligt forhold til forældre og venner blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. På gymnasier angiver flest elever, der aldrig har røget, at de føler sig fortrolige med mor (79 %) og far (58 %), mens færrest dagligrygere angiver tilsvarende (fortrolig med mor 68 %, fortrolighed med far 43 %). I modsætning hertil findes den største andel, der

oplever at have et fortroligt forhold til venner, blandt dagligrygere (83 %) og lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) (83 %). Samme tendens ses på erhvervsuddannelser: Af tabel 22 fremgår det, at flest aldrig-rygere (78 % og 62 %) og færrest dagligrygere (69 % og 47 %) angiver fortrolighed med mor og far. Dog opleves fortrolighed med venner af lige store andele blandt dagligrygere, lejlighedsvis rygere og eksrygere (82 %), mens andelen ligger lavere blandt aldrig-rygere (78 %).

Tabel 21. Fortrolighed med mor, far og venner blandt gymnasieelever fordelt på rygevaner.

Gymnasier					
	Total (n=69.349)	Ryger dagligt (n=8.064)	Ryger lejlighedsvist (n=23.402)	Eksryger (n=2.166)	Ryger aldrig (n=35.717)
Fortrolig med mor	76 %	68 %	74 %	74 %	79 %
Fortrolig med far	54 %	43 %	51 %	53 %	58 %
Fortrolig med venner	81 %	83 %	83 %	79 %	80 %

Tabel 22. Fortrolighed med mor, far og venner blandt erhvervsskoleelever fordelt på rygevaner.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.201)	Ryger dagligt (n=1.548)	Ryger lejlighedsvist (n=827)	Eksryger (n=199)	Ryger aldrig (n=1.627)
Fortrolig med mor	73 %	69 %	72 %	72 %	78 %
Fortrolig med far	55 %	47 %	55 %	49 %	62 %
Fortrolig med venner	81 %	82 %	82 %	82 %	78 %

Rygning og antallet af nære venner

Den umiddelbare sammenhæng mellem rygevaner og antallet af nære venner ses i tabel 23 og 24. Tabellerne viser, at på både gymnasier og erhvervsuddannelser angiver en større andel blandt dagligrygere og lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent) at have fem eller flere nære venner end blandt aldrig-rygere og eksrygere. På gymnasier er andelen, der angiver ikke at have nogle nære venner, størst blandt aldrig-rygere (12 %). På erhvervsuddannelser er andelen, der angiver ikke at have nogle nære venner, derimod størst blandt eksrygere (5,5 %) og næststørst blandt aldrig-rygere (4,9 %).

dent) at have fem eller flere nære venner end blandt aldrig-rygere og eksrygere. På gymnasier er andelen, der angiver ikke at have nogle nære venner, størst blandt aldrig-rygere (12 %). På erhvervsuddannelser er andelen, der angiver ikke at have nogle nære venner, derimod størst blandt eksrygere (5,5 %) og næststørst blandt aldrig-rygere (4,9 %).

Tabel 23. Antal nære venner blandt gymnasieelever fordelt på rygevaner.

Gymnasier					
	Total (n=68.853)	Ryger dagligt (n=8.038)	Ryger lejlighedsvist (n=23.256)	Eksryger (n=2.155)	Ryger aldrig (n=35.404)
Ingen	9,0 %	4,0 %	6,6 %	7,7 %	12 %
1-4	51 %	44 %	53 %	52 %	52 %
5+	40 %	52 %	40 %	41 %	36 %

Tabel 24. Antal nære venner blandt erhvervsskoleelever fordelt på rygevaner.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.226)	Ryger dagligt (n=1.560)	Ryger lejlighedsvist (n=834)	Eksryger (n=199)	Ryger aldrig (n=1.633)
Ingen	4,2 %	3,9 %	3,2 %	5,5 %	4,9 %
1-4	36 %	33 %	36 %	40 %	38 %
5+	60 %	63 %	61 %	55 %	58 %

Rygning og ensomhed

Andelen af elever på gymnasier og erhvervsuddannelser, der ofte eller meget ofte føler sig ensom, fordelt på rygevaner fremgår af tabel 25 og 26. I kontrast til tabel 23, hvor den største andel, der oplever ikke at have nogen nære venner, på gymnasier findes blandt aldrig-rygere, fremgår det af tabel 25, at andelen, der ofte eller meget ofte føler sig ensom, er mindst netop blandt gymnasiers aldrig-rygere. På gymnasier er denne andel størst blandt daglig-

rygere (12 %). For erhvervsskoleelever gælder det også, at den mindste andel, der ofte eller meget ofte føler sig ensom, ses blandt aldrig-rygere. Andelen er derimod størst blandt eksrygere på erhvervsuddannelser. Tilsvarende andel er 8,2 % blandt dagligrygere og 8,4 % blandt lejlighedsvis rygere (ryger ugentligt, ryger af og til samt ryger sjældent). Overordnet føler flere eksrygere end lejlighedsvis rygere sig ensomme ofte eller meget ofte.

Tabel 25. Ofte eller meget ofte ensomhed og rygevaner på gymnasier.

Gymnasier					
	Total (n=69.549)	Ryger dagligt (n=8.107)	Ryger lejlighedsvist (n=23.463)	Eksryger (n=2.174)	Ryger aldrig (n=35.805)
Ensom	9,1 %	12 %	9,0 %	10 %	8,4 %

Tabel 26. Ofte eller meget ofte ensomhed og rygevaner på erhvervsuddannelser.

Erhvervsuddannelser					
	Total (n=4.299)	Ryger dagligt (n=1.590)	Ryger lejlighedsvist (n=845)	Eksryger (n=198)	Ryger aldrig (n=1.666)
Ensom	7,9 %	8,2 %	8,4 %	10 %	7,2 %

Rygning og strukturelle rammer

Et røgfrit miljø mindsker risikoen for, at unge begynder at ryge, og øger sandsynligheden for, at de stopper med at ryge, hvis de er begyndt at ryge [19].

Den 15. august 2012 blev loven om røgfri miljøer i Danmark skærpet. Stramningen forbyder rygning på uddannelsesinstitutioner, der fortrinsvis optager elever under 18 år, og retter sig således hovedsagligt mod de treårige gymnasiale ungdomsuddannelser. Uddannelsessteder, der udbyder erhvervsuddannelser, er som udgangspunkt også omfattet af forbuddet, men hvis deres elevgrundlag på selvstændige geografiske afdelinger (matrikler) primært udgøres af elever over 18 år, er den pågældende matrikel ikke underlagt forbuddet [20]. Mens samtlige gymnasiale uddannelser er helt omfattet af loven om røgfri miljøer, er det uvist, hvor mange erhvervsskoler i Danmark der er helt eller delvist omfattet.

Dette afsnit omhandler gymnasier og erhvervsskolars lovgivning, politikker og rygeregler, herunder skolernes formidling og håndhævelse af reglerne. Resultaterne er baseret på spørgeskemabesvarelser fra rektorer på gymnasier samt direktører og afdelingsledere på erhvervsskoler.

Strukturelle rammer på gymnasier

Alle gymnasier er underlagt loven om røgfri miljøer, hvilket foreskriver en regel om rygeforbud for både lærere og elever på gymnasiets matrikel. I forbindelse med Ungdomsprofilen 2014 blev de 119 rektorer spurgt, i hvor høj grad gymnasiets rygeregler formidles til nystartede elever, om der føres kontrol med gymnasiets rygeregler, og om det har konsekvenser, hvis elever ikke overholder gymnasiets rygeregler. Af tabel 27 fremgår det, at 115 (99 %) rektorer angiver, at gymnasiets rygeregler altid eller næsten altid formidles til nystartede elever. Yderligere angiver 80 (70 %) rektorer, at det altid eller næsten altid kontrolleres, om elever overholder gymnasiets rygeregler. Ingen rektorer angiver, at det aldrig kontrolleres. Til spørgsmålet om, hvorvidt det har konsekvenser for den enkelte elev, hvis vedkommende ikke overholder gymnasiets rygeregler, svarer 73 (63 %), at det altid eller næsten altid har konsekvenser, 20 (17 %), at det ofte har konsekvenser, og fire (3,5 %), at det næsten aldrig eller aldrig har konsekvenser.

Tabel 27. Overholdelse af gymnasiers rygeregler i praksis.

	Gymnasier			
	Altid/ Næsten altid	Ofte	Nogle gange	Næsten aldrig/ Aldrig
Formidles gymnasiets rygeregler til nystartede elever?	115 (99 %)	1 (0,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Kontrolleres det, om eleverne overholder gymnasiets rygeregler?	80 (70 %)	31 (27 %)	4 (3,5 %)	0 (0 %)
Har det konsekvenser for den enkelte elev, hvis vedkommende ikke overholder gymnasiets rygeregler?	73 (63 %)	20 (17 %)	18 (16 %)	4 (3,5 %)

Strukturelle rammer på erhvervsskoler

De 10 erhvervsskoler, der deltog i Ungdomsprofilen 2014, bestod af 38 matrikler /afdelinger. Tabel 28 viser en oversigt over afdelingsledernes svar på, om afdelingen var omfattet af loven om røgfri miljøer på tidspunktet for undersøgelsen. Ud af de 38 afdelinger svarer 28 (74 %) afdelingsledere, at deres

matrikel var omfattet af loven om røgfri miljøer, mens 8 (21 %) svarer, at matriklen ikke var omfattet af denne lovgivning. De resterende 2 (5,3 %) afdelingsledere svarer, at de ikke ved, om afdelingen er omfattet af loven om røgfrie miljøer.

Desuden angiver samtlige direktører, at deres skole har vedtaget en rygepolitik.

Tabel 28. Erhvervsskoleafdelinger omfattet af loven af røgfri miljøer.

Erhvervsskoleafdelinger			
Ja	Ja, men med dispensation	Nej	Ved ikke
28 (74 %)	0 (0 %)	8 (21 %)	2 (5,3 %)

Afdelingslederne blev desuden spurgt om, hvilke rygeregler der gjaldt på deres respektive afdelinger. Tabel 29 viser et udsnit af de rygeregler, der blev angivet i besvarelsenerne. 5 ud af de 38 (13 %) af afdelingsledere angiver, at elever gerne må holde rygepauser i løbet af undervisningstiden, mens 18 svarer, at elever kun må ryge i nogle undervisningstimer. 15 (39 %) afdelingsledere svarer, at elever ikke må holde rygepauser i undervisningstiden. I forhold til salg af cigaretter på afdelingens område angiver 7 (19 %) afdelingsledere, at der altid sælges cigaretter, og 30 (81 %) afdelingsledere angiver, at salg ikke er tilladt. Ud af de 24 afdelinger,

som tillader eleverne at ryge på afdelingens grund, angiver 22 (92 %) af afdelingsledere, at undervisere må ryge sammen med elever og 2 (8,3 %), at det ikke må finde sted.

Afdelingslederne er også blevet spurgt om, hvorvidt der føres kontrol med afdelingens rygeregler. Hertil svarer 2 (5,3 %) afdelingsledere, at der ikke føres kontrol med afdelingens rygeregler. Modsat angiver 17 (45 %), at der i nogen grad føres kontrol, og 19 (50 %) angiver, at der altid føres kontrol med, hvorvidt elever overholder afdelingens rygeregler.

Tabel 29. Rygeregler på erhvervsskoleafdelinger.

Erhvervsskoleafdelinger			
	Ja	Ja, i nogle undervisningstimer	Nej
Må eleverne holde rygepauser i løbet af undervisningstiden?	5 (13 %)	18 (47 %)	15 (39 %)
	Ja, altid	Ja, ved særlige lejligheder	Nej
Sælges der cigaretter på afdelingens område?	7 (19 %)	0 (0 %)	30 (81 %)
	Ja		Nej
Må underviserne ryge sammen med eleverne?	22 (92 %)		2 (8,3 %)

Direktørerne har svaret på, om erhvervsskolerne rygeregler formidles til nystartede elever. 8 ud af de 9, der har besvaret spørgsmålet, angiver

at skolens rygeregler altid eller næsten altid formidles til nystartede elever.

Tilbud om rygestop

Afdelingslederne blev endvidere spurgt, om hvorvidt deres respektive afdelinger tilbyder elever hjælp til rygestop. Tabel 30 viser, at 3 (7,9 %) afdelingsledere svarer, at de altid tilbyder hjælp til rygestop, og 11 (29 %) angiver, at de i perioder giver elever tilbud om hjælp til rygestop. På afdelinger, hvor hjælp til rygestop

tilbydes, altid eller i perioder, angiver 6 ud af 14 (43 %) afdelingsledere, at der er en fast rutine for at informere elever om afdelingens rygestophjælp. Halvdelen (19) af afdelingslederne svarer, at deres afdeling aldrig tilbyder elever hjælp til rygestop, og 5 (13 %) afdelingsledere svarer, at afdelingen tidligere har tilbudt elever hjælp, men ikke gør det længere.

Tabel 30. Tilbud om rygestop på erhvervsskoleafdelinger.

Erhvervsskoleafdelinger				
	Ja, altid	Ja, i perioder	Nej, ikke længere	Nej, aldrig
Tilbud om rygestop	3 (7,9 %)	11 (29 %)	5 (13 %)	19 (50 %)

Gymnasieelever: Rygevaner i 1996 og 2014

De danske undersøgelser, der eksisterer om unges sundhed herunder rygevaner, varierer i forhold til design, emne og målemetode. Derfor kan det være vanskeligt at lave direkte sammenligninger af udviklingen i sundhedsvaner. Der er i de seneste år kun foretaget enkelte nationale undersøgelser af unges sundhed, og få af disse har som Ungdomsprofilen 2014 benyttet ungdomsuddannelser som arena for dataindsamlingen.

Den seneste større landsdækkende undersøgelse af gymnasieelevers sundhed blev foretaget i 1996-97. Her deltog knap 25.000 gymnasie- og HF-elever i spørgeskemaundersøgelsen Gymnasie- og HF-elevers sundhedsvaner og livsstil 1996-97 (Nielsen 1998). Et par af de spørgsmål om rygning, der blev brugt, er sammenlignelige med Ungdomsprofilen 2014, hvilket gør det muligt at se på udviklingen af rygevaner blandt gymnasieelever over tid. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om to punktnedslag med næsten tyve års mellemrum, og at unge, der gik i gymnasiet i 1996-97, ikke nødvendigvis er sammenlignelige med unge, der går i gymnasiet i 2014. Eksempelvis er

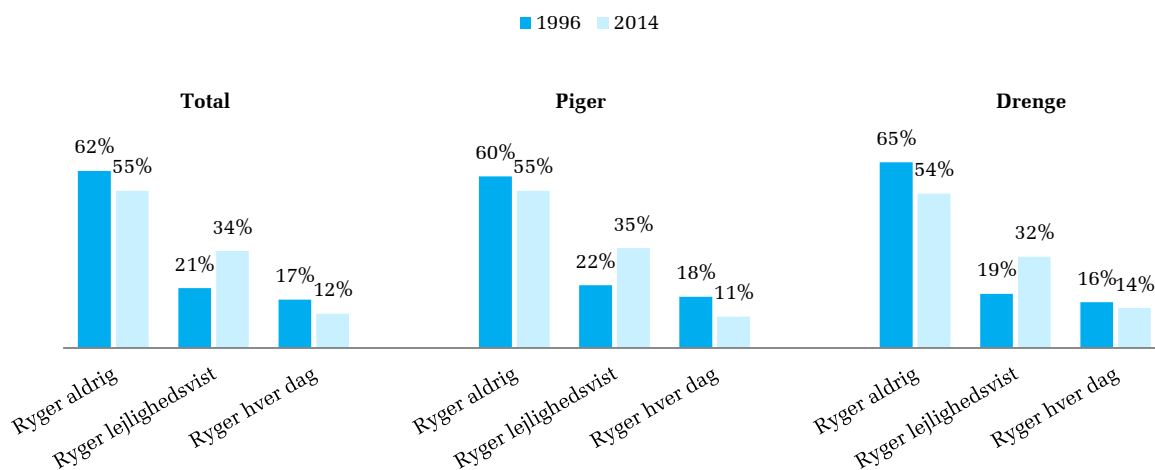
gymnasieelevers sociale og kulturelle baggrund i dag anderledes end i 1996, blandt andet grundet ændringer i optagelseskravene til gymnasiet. Vi har derfor ikke mulighed for at sige noget om udviklingen i den mellemliggende periode.

Rygevaner

I figur 8 ses andelen af dagligrygere, lejlighedsvis rygere og ikke-rygere blandt gymnasieelever i 1996 og 2014. Det ses, at andelen af dagligrygere blandt piger er mindre i 2014 end i 1996, mens den er nogenlunde den samme blandt drenge. Derimod er andelen af lejlighedsvis rygere større blandt både piger og drenge i 2014. Samlet set er andelen, der angiver at være ikke-rygere, mindre i 2014 end i 1996.

I tabel 31 er andelen af lejlighedsvis rygere opdelt i tre kategorier. Det ses, at den større andel af lejlighedsvis rygere i 2014 hovedsageligt består af elever, der ryger sjældent. Derudover er der en lille stigning i andelen af elever, der ryger af og til (fx til fester). Tabel 32 viser aldersfordelingen blandt dagligrygere i de to undersøgelser. I 1996 var der en tydelig aldersgradient i andelen af dagligrygere blandt både drenge og piger. En tilsvarende aldersgradient ses blandt dagligrygere på gymnasier i Ungdomsprofilen 2014. Af tabellen fremgår det, at den største aldersgradient forekommer blandt drenge, hvor 7,4 % af de elever, der er 16 år eller yngre, 11 % af de 17-årige, 15 % af de 18-årige og 21 % af de elever, der er 19 år eller ældre ryger dagligt.

Figur 8. Rygevaner blandt gymnasieelever i 1996 og 2014.

Tabel 31. Fordeling af lejlighedsvis rygere i 1996 og 2014.

	1996			2014		
	Total	Piger	Drengene	Total	Piger	Drengene
Ryger sjældent	1,3 %	1,4 %	1,0 %	12 %	12 %	12 %
Ryger af og til (fx til fest)	16 %	17 %	14 %	18 %	19 %	16 %
Ryger mindst én gang om ugen	4,1 %	4,3 %	3,7 %	4,2 %	4,0 %	4,4 %

Tabel 32. Aldersfordeling blandt dagligrygere i 1996 og 2014.

	1996			2014		
	Total	Piger	Drengene	Total	Piger	Drengene
≤16 år	12,0 %	14 %	10 %	7,4 %	7,4 %	7,4 %
17 år	16 %	17 %	15 %	10 %	9,6 %	11 %
18 år	19 %	20 %	17 %	13 %	12 %	15 %
≥19 år	27 %	27 %	26 %	18 %	15 %	21 %

Referencer

1. Eriksen L, et al., *Sygdomsbyrden i Danmark - risikofaktorer*. 2016, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet for Sundhedsstyrelsen.: København.
2. Retsinformation. *Bekendtgørelse af lov om forbud mod salg af tobak til personer under 18 år og salg af alkohol til personer under 16 år*. 2016 [cited 2016 12/12]; Available from: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121328>.
3. Retsinformation. *Lov om røgfri miljøer* 2016 [cited 2016 12/12]; Available from: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=11388>
4. Sundhedsstyrelsen. *Danskernes rygevaner 2016*. 2016 [cited 2017; Available from: <https://www.sst.dk/da/sundhed-og-livsstil/tobak/tal-og-fakta/danskernes-rygevaner/danskernes-rygevaner-2016>.
5. Richardson, L., et al., *Preventing smoking in young people: a systematic review of the impact of access interventions*. International journal of environmental research and public health, 2009. 6(4): p. 1485-1514.
6. Christensen, A.I., et al., *Sundhed og sygelighed i Danmark 2010 & udviklingen siden 1987*. 2012.
7. Christensen, A.I., et al., *Danskernes sundhed*. 2014.
8. Bendtsen, P., S.S. Mikkelsen, and J.S. Tolstrup, *Ungdomsprofilen 2014. Sundhedsadfærd, helbred og trivsel blandt elever på ungdomsuddannelser*. 2015.
9. Undervisningsministeriet. *Profilmodel 2013 – Ungdomsuddannelser*. Undervisningsministeriet, UNI-C – Styrelsen for IT og Læring. 2016 [cited 2016 12/12]; Available from: <https://www.uvm.dk/Service/Statistik/Tvaergaende-statistik/Andel-af-en-aargang-der-forventes-at-faa-en-uddannelse/Profilfigurer>.
10. Currie, C., et al., *Social determinants of health and well-being among young people*. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the, 2009. 2010: p. 271.
11. Nielsen, G., *Gymnasie-og HF-elevs sundhedsvaner og livsstil 1996/97*. København: DIKE, 1998.
12. Undervisningsministeriet. *Databanken*. 2016 [cited 2016 13/12]; Available from: <http://www.uvm.dk/Service/Statistik/Databanken>.
13. Undervisningsministeriet. *Overgang fra grundforløb til uddannelsesaftale 2014*. 2017 [cited 2017 23/01]; Available from: <http://admsys.stil.dk/EASY-A/Dokumenter/Skrivelser-fra-UVM/Statistik?smarturl404=true>.
14. Sundhedsstyrelsen, *Terminologi- forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed*. 2005, Sundhedsstyrelsen: København.
15. Holt-Lunstad, J., T.B. Smith, and J.B. Layton, *Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review*. PLoS Med, 2010. 7(7): p. e1000316.
16. Uchino, B.N., *Social support and health: a review of physiological processes potentially underlying links to disease outcomes*. J Behav Med, 2006. 29(4): p. 377-87.
17. Viner, R.M., et al., *Adolescence and the social determinants of health*. The Lancet, 2012. 379(9826): p. 1641-1652.
18. Crosnoe, R. and M.K. Johnson, *Research on adolescence in the twenty-first century*. Annual Review of Sociology, 2011. 37: p. 439-460.
19. Mandel, L., B. Alamar, and S. Glantz, *Smoke-free law did not affect revenue from gaming in Delaware*. Tobacco Control, 2005. 14(1): p. 10.
20. *L 186 , endeligt svar på spørgsmål 7*, in *Sundheds- og Forebyggelsesudvalget 2011-12*. 2012, Ministeriet for Forebyggelse og Sundhed.